

CONFLICTUL DOBROGEANO-GENOVEZ (1360-1387) – COMPONENTĂ A LUPTEI PENTRU SUPREMAȚIE ÎN BAZINUL VEST-PONTIC DIN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIV-LEA

Vasile MĂRCULEȚ

În a doua jumătate a secolului al XIV-lea, Pontul de Vest a fost teatrul unei epuizante confruntări militare și politice ce a opus Despotatul Dobrogean republicii Genova și coloniilor sale. Conflictul dobrogeano-genovez, extins pe durata a circa trei decenii, a ocupat un loc însemnat în cadrul relațiilor internaționale din bazinul vest-pontic și de la Dunărea inferioară. O serie de aspecte ale sale – momentul de debut, etapele înregistrate în desfășurarea sa, ciocnirile de interese din zonă sau locul său în cadrul relațiilor internaționale din regiune – rămân în prezent încă destul de obscure în ceea ce privește cunoașterea lor.

Debutul conflictului dobrogeano-genovez (1360). La mijlocul secolului al XIV-lea, în jumătatea meridională a spațiului danubiano-pontic s-a constituit Despotatul Dobrogean, cu centrul la Caliacra, – a treia organizare politică de sine stătătoare din spațiul românesc – formațiune statală de tradiție bizantină¹. În etapa de început a existenței sale, statul dobrogean era încă nedesăvârșit din punct de vedere teritorial. În afara hotarelor sale rămâneau importante teritorii, precum cele din sud-vestul spațiului danubiano-pontic, cu Dristra (Silistra), aflate sub stăpânire bulgară, sau jumătatea nordică a aceleiași regiuni, inclusiv zona gurilor Dunării, controlată de genovezi, care dețineau poziții importante la Vicina, Chilia și Lykostomo, centre incluse organic în cadrul imperiului colonial ligur din Pont. Importanța economică, geopolitică și strategică a acestor regiuni nu a scăpat însă autorităților politice dobrogene. În aceste condiții, întemeietorul statului dobrogean, despotul Dobrotici (c.1348-c.1385/1386) va declanșa, la scurt

¹ Nucleul Despotatului Dobrogean l-a constituit Țara Carvunei sau Cavarnei, o formațiune politică din zona de litoral dintre Mangalia și Varna; vezi Ioannis Cantacuzeni eximperatoris, *Historiarum libri IV* (cura L. Schopeni), vol. II-III, Bonn, 1830-1832, vol. II p. 584-585; vol. III p. 62-63 (text și traducere în FHDR, III, p. 490-495); MOISIL 1906, 6-8, p. 680-692; IORGA 1913-1914 (1914), p. 1043-1057; ALEXANDRESCU-DRESCA BULGARU 1973-1975, p. 233-247; Idem 1975, p. 13-20; IOSIPESCU 1985, p. 48-141.

timp după urcarea pe tron, acțiunea politico-militară de integrare în hotarele statului său a teritoriilor din sud-vestul și din nordul istmului danubiano-pontic. Concomitent, imensa fațadă maritimă de care dispunea Despotatul Dobrogean i-a permis lui Dobrotici să-și angajeze statul și într-o politică pontică de mare anvergură, angrenându-se în disputele pentru hegemonie din bazinul pontic. Cele două componente ale politicii sale – acțiunea de unificare a tuturor regiunilor danubiano-pontice cu statul său și angrenarea în lupta pentru supremație în bazinul pontic – au dus la angajarea Despotatului Dobrogean într-o puternică dispută cu Genova, puterea dominantă din Pont și stăpâna gurilor Dunării. Ciocnirea intereselor antagonice ale acelor două părți va degenera, în final, într-un violent conflict armat între ele, ce va constitui componenta fundamentală a relațiilor dobrogeano-genoveze din a doua jumătate a secolului al XIV.

Precaritatea surselor de care dispunem face ca momentul de debut al conflictului dobrogeano-genovez să nu poată fi cunoscut cu exactitate. Din motivul arătat, majoritatea specialiștilor care s-au ocupat de această problemă datează momentul de debut al conflictului la începutul deceniului 8 al secolului al XIV-lea, când, într-adevăr, documentele genoveze înregistrează confruntări violente între Dobrotici și coloniile republicii ligure din Pont².

În ceea ce ne privește, nu suntem de acord cu datarea propusă. Ne bazăm obiectiv pe faptul că unele documente genoveze redactate la Chilia ne oferă o serie de informații deosebit de interesante din acest punct de vedere. Spre exemplu, un contract de vânzare-cumpărare al unui vas comercial, redactat la Chilia de notarul Antonio di Ponzò la 20 octombrie 1360, menționează că armatorii semnatari s-au grăbit să recurgă la acest lucru „*de teama galereilor piraților domnului Dobrotici*”³. Din această cauză, autoritățile coloniale ligure au luat decizia ca vasele comerciale genoveze ce se deplasau prin apele unde acționau navele dobrogene să fie organizate în convoaie protejate de galere de luptă⁴. Expresia „*galerele piraților domnului Dobrotici*” din actul notarial nu este una doar de circumstanță, ci ea are menirea clară de a exprima o realitate certă, aceea că atacurile împotriva vaselor genoveze nu erau opera izolată a unor simpli particulari, a unor pirați care acționau pe cont propriu, ci acțiunea concertată și dirijată, dacă nu a întregii flote a despotului de la Caliacra, cel puțin a onora dintre vasele acesteia.

Anterior datei din document, la 10 septembrie același an, într-o scrisoare adresată sindicului din Pera, Antonio de Castro, fostul consul genovez de la Chilia, făcea referiri la „*cunoscutul pericol menționat anterior*”, care a dus, se pare, la înlocuirea sa din funcție⁵. Originea acestui pericol ce amenința la data respectivă Chilia, la care face referire fostul consul în scrisoarea sa, nu este specificată, dar, foarte probabil, situația existentă trebuie pusă în legătură directă cu operațiile militare ale vaselor lui Dobrotici la gurile Dunării și pe litoralul vest-pontic.

² MOISIL 1906, p. 688; ALEXANDRESCU-DRESCA BULGARU 1973-1975, p. 243; Idem 1975, p. 13-20, p. 19; ESKENASY 1981, 1, p. 2052.

³ BALARD 1980, p. 164, doc. 100: „*est proper timorem galearum [...]pirratorum domini Dobrodicie*”.

⁴ BALARD 1978, p. 596-597.

⁵ Idem, 1980, II, p. 90-92, doc. 45-46: „*eo locis Chili non videbatur eidem Anthonio bene securus et cognoscendum periculum praedictum*”.

Informațiile cuprinse în documentele prezentate – pericolul ce amenința Chilia (septembrie 1360); atacurile „galerelor piraților domnului Dobrotici” (octombrie 1360), necesitatea organizării unor convoaie formate din vase comerciale protejate de galere de luptă (după octombrie 1360) – relevă clar faptul că la începutul toamnei anului 1360 coloniile genoveze de la gurile Dunării se confruntau cu operații militare navale de anvergură inițiate și întreprinse de flota despotului Dobrotici⁶. Această constatare ne conduce la concluzia că la data menționată, conflictul dobrogeano-genovez era în desfășurare, ceea ce ne permite să datăm *momentul său de debut cel mai târziu la sfârșitul verii anului 1360, mai exact la o dată anterioră lunii septembrie*. Totodată, angajarea lui Dobrotici în luptele pentru controlul gurilor Dunării ne permite o altă concluzie, aceea că, cel mai târziu, în vara anului 1360, despotul de la Caliacra fixase deja hotarul nordic al statului său în vecinătatea imediată, probabil chiar la limita meridională a spațiului geografic pe care îl revendica.

Nu mai puțin important est contextul internațional în care a debutat conflictul dobrogeano-genovez. Din acest punct de vedere, se cuvine de remarcat faptul că etapa de început a existenței statului dobrogean a coincis cu o bulversare a cadrului politic internațional din spațiul mediteranean-pontic ca urmare a conflictelor izbucnite între puterile maritime din regiune: războiul Galatei (1348-1349), ce a opus Imperiul Bizantin Genovei, și cel de-al doilea război al Strâmtoarelor (1351-1355), în care s-au confruntat Genova, pe de-o parte, și Veneția aliată cu Regatul Aragonului și Imperiul Bizantin, pe de altă parte. Biruitoare asupra Bizanțului în 1349 și apoi în 1351, după angajarea sa în alianța cu Veneția și Aragonul, Genova i-a impus acestuia o pace umiltoare, încheiată la 6 mai 1352, ce cuprindea între clauzele sale și una prin care vaselor bizantine le era interzis să mai facă negoț în Marea Neagră⁷, prevedere ce însemna, în esența sa, eliminarea Imperiului Bizantin din comerțul pontic.

O altă consecință directă a eșecurilor militare înregistrate de Imperiul Bizantin în fața Genovei și a eliminării sale din Pont, a constituit-o pierderea ultimelor sale posesiuni de la gurile Dunării și înstăpânirea în zonă a comunei ligure. În aceste condiții, la o dată cuprinsă între 1348 și 1352, Genova își instaura stăpânirea deplină asupra centrelor bizantine de la gurile Dunării, Vicina, Chilia și Lykostomo⁸. La începutul secolului al XIV-lea genovezii s-au înstăpânit și în alte numeroase puncte de pe litoralul vest-pontic. Unele izvoare cartografice din

⁶ Cf. IOSIPESCU 1985, p. 105, 110, unde admite că disputa militară a lui Dobrotici cu genovezii a fost „angajată către 1360”.

⁷ Nicephori Gregorae, *Byzantina historia*, cura L. Schopeni, vol. II, 1830, p. 877: „Căci genovezii aceștia, îmbătați de nevreddnica victorie asupra bizantinilor în lupta aceea navală fără glorie [...], ajunseseră să viseze la hegemonia asupra întregii mări. Și, însușindu-și mai întâi Pontul Euxin, pentru câștigurile ce veneau de acolo, nu numai că le porunceau bizantinilor ca niște stăpâni și cu cea mai mare îndrăzneală să se îndepărteze de Meotida și de Tanais și încă și de Cherson și să nu facă negoț pe mare cu ținuturile de pe coastă, de dincolo de Istru, ale sciților, fără îngăduința lor, dar chiar și pe venețieni i-au izgonit [împiedicându-i] să facă negoț în acele locuri și au avut grijă, ca niciodată până atunci, să închidă strâmtoarea Pontului cu multe trirème așezate una lângă alta și să așeze la templul lui Serapis, în chip tiranic și prin violență, vamă pentru cei ce ar dori să intre și să iasă din Pontul Euxin” (text și traducere în FHDR, III, p. 514-519).

⁸ Cf. PAPACOSTEA 1978, 1, p. 65-67; ILIESCU 1978, 2, p. 209; MĂRCULEȚ 2004, p. 29.

această epocă permit identificarea principalelor centre în care au fost înființate stabilimente comerciale genoveze, care se înșirau de la nord la sud de-a lungul litoralului dobrogean al Mării Negre, dar și pe malul drept al Dunării de Jos. Binecunoscutelor Vicina, Chilia și Lykostomo li se adăugau: *Sollinae* (Sulina), *Sancti Georgy* (Sfântul Gheorghe), *Aspera* (probabil Cernet), *Fidonissi* (probabil insula Peuke sau Insula Șerpilor), *Straviqui* (probabil Istria), *Geolsida* (probabil Cap Dolojman), *Lo Donavici* (Dunavăț), *Bambola* (Yeni-Sale – Enisala), *Prosalviza* (probabil Prislava-Nufărul), *Grossea* (probabil Hârșova), *Zanavarda* (probabil Portița), *Costanza* (Constanța), *Pangalia* (Mangalia), *Laxilluzo* (Capul Sabla), *Seluda*, *Calliacra*, *Cavarna*, *Carbona*, *Craneea* (Ecrene), *Castrici* (Balcik) și *Varna*⁹. După cum se poate constata, majoritatea acestor stabilimente genoveze, fie se aflau în hotarele statului lui Dobrotici, fie vor intra în componența despotatului său în a doua jumătate a secolului al XIV-lea în urma acțiunilor de unificare politico-teritorială din spațiul danubiano-pontic întreprinse de despotul dobrogean.

Regiunile de la gurile Dunării, a căror importanță economică și strategică nu scăpase atenției despotului Dobrotici, erau de asemenea vizate de politica acestuia. Concurența dobrogeano-genoveză pentru controlul lor, precum și a importanțelor beneficii aduse de debușeele comerciale de aici și-au pus amprenta asupra relațiilor bilaterale, a căror tensionare a degenerat în conflictul amintit. Instaurarea controlului despotului dobrogean asupra unora dintre stabilimentele ligure menționate mai sus a dat o serioasă lovitură intereselor comerciale genoveze din zonă ceea ce a determinat, între altele, și puternica ripostă militară a comunei ligure la adresa politicii lui Dobrotici.

Constatăm de asemenea că debutul conflictului dobrogeano-genovez se suprapune peste un nou moment de tensionare a raporturilor genovezo-venețiene de la gurile Dunării, determinate de consecințele economice ale păcii de la Milano (1 iunie 1355), încheiată între cele două republici rivale în urma celui de-al doilea război al Strâmtorilor. Obligată prin pacea de la Milano ca timp de trei ani să-și suspende orice activitate comercială la Tana, la Marea Azov, zonă de unde se aprovizionau îndeosebi cu cereale, Veneția s-a orientat spre gurile Dunării, o altă regiune specializată în comerțul cu această marfă. Aici însă, negustorii Serenissimei s-au lovit de opoziția acerbă a celor genovezi, îndeosebi a celor de la Pera, principalii beneficiari ai acestui comerț. Ca urmare, în ultimii ani ai deceniului 6 al secolului al XIV-lea, disputele negustorilor celor două puteri pentru controlul „schelelor” de grâu și al comerțului cu cereale de la gurile Dunării atingeau apogeul. Spre exemplu, în cursul anului 1360, ambasadorul venețian la Genova, Damiano Andrea, reclama autorităților ligure faptul că „mulți venețieni se plâng de genovezii care stau în părțile Licostomului și în alte părți chiar, unde sunt schele pentru grâu (*caricatoria frumenti*) în Marea Neagră, că nu li se permite de genovezi a cumpăra grâu în acele părți, dacă nu se unesc cu dânșii în societate de cumpărat grâu; și dacă se unesc cu ei în societate, genovezii îi înșală, căci cumpără pe ascuns grâul și, la urmă, venețienii nu mai au nimic dintr-însul. Și de aceea două corăbii venețiene au plecat în acest an (1359, n.n.) din Licostomo, fiindcă, din pricina genovezilor, care nu lasă pe venețieni să cumpere, cum s-a spus, și-i înșală, corăbiile

⁹ Călători străini despre Țările Române, vol. I, București, 1968, p. 15-16; BRĂTIANU 1999, p. 304, harta lui Marino Sanudo (c.1320); CIOBANU 1970, p. 301-302 și notele 31-42.

acelea n-au putut avea jumătate din capacitatea lor (medietatem sui carichi), spre cea mai mare pagubă și daună a negustorilor noștri și a comunei Veneției”¹⁰. La 6 februarie 1360, Consiliul Genovei îi răspundea ambasadorului venețian că nu are informații referitoare la practicile incriminate ale negustorilor săi, dar că va scrie magistraților din Pera să respecte tratatele și să se poarte prietenește cu venețienii¹¹. Într-adevăr, o săptămână mai târziu, la 12 martie, autoritățile metropolitane ordonau peroșilor, cărora le era comunicată și plângerea venețiană, „să-i trateze pe venețieni în Pera și în schele (locis caricaturis) și în alte locuri, frățește, prietenește și binevoitor așa încât să nu mai aibă de ce să se plângă pe dreptate”¹².

Cum a evoluat disputa genovezo-venețiană pentru controlul „schelelor” și a comerțului cu grâu de la gurile Dunării nu știm. Foarte curând însă, asistăm la implicarea în dispută și a despotului Dobrotici. Cu titlu de ipoteză, considerăm că este foarte posibil ca Dobrotici să fi căutat să profite de neînțelegerile genovezo-venețiene de la gurile Dunării declanșând ostilitățile împotriva posesiunilor comunei ligure, mizând probabil și pe concursul Serenissimei. Rămânând în același cadru al ipotezelor, nu excludem posibilitatea ca și debutul bunelor sale relații cu Veneția să dateze tot din această perioadă.

Complexitatea cadrului internațional de la gurile Dunării va fi sporită de evoluția relațiilor politice și a raportului de forțe din spațiul carpato-dunărean. Concomitent cu disputa venețiano-genoveză de la gurile Dunării, în anii 1359-1360 asistăm la o puternică reacție românească împotriva tendințelor de dominație ale Ungariei angevine asupra spațiului carpato-dunărean. La 28 iunie 1358, regele Ungariei, Ludovic I (1342-1382), acorda un privilegiu comercial negustorilor brașoveni care puteau trece, „slobod și neturburat” cu mărfurile lor și „orice fel de lucruri”, de-a lungul unui culoar controlat de Ungaria în estul Țării Românești, ce unea sud-estul Transilvaniei cu Dunărea maritimă, respectiv „între Buzău și Prahova adică din locul unde se varsă în Dunăre râul Ialomița până în locul unde se varsă de asemenea în Dunăre râul Siret”¹³. Actul regelui Ungariei, ce viza, pe de-o parte, punerea în relație directă a comerțului orașului transilvănean cu cel genovez de la gurile Dunării, exprima, pe de altă parte, intenția clară a suveranului angevin de a transforma controlul asupra culoarului din răsăritul Țării Românești într-o stăpânire directă și nemijlocită.

Politica agresivă a Ungariei a determinat riposta fermă și imediată a domnului Țării Românești, Nicolae Alexandru (1352-1364), care denunță suzeranitatea maghiară¹⁴ și își asumă calitatea de „mare voievod și singur stăpânitor a toată Ungrovlahia” sau „mare voievod și domn de sine stătător a toată Ungrovlahia”, statut internațional recunoscut și consacrat de Bizanț în mai 1359 odată cu recunoașterea Mitropoliei Ortodoxe a Ungrovlahiei¹⁵. Foarte probabil, tot acum, domnul muntean aducea sub stăpânirea Țării Românești partea meridională a

¹⁰ Apud IORGA 1899, p. 49.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ Hurmuzaki, I/2, p. 58, doc. XLI; DRH, D, I, p. 72, doc. 39.

¹⁴ *Ibidem*, p. 60-61, doc. XLIII; *Ibidem*, p. 73-75, doc. 40.

¹⁵ MIKLOSICH, MÜLLER 1860, p. 383, 386, doc. CLXXI, I-CLXXI, II; FHDR, IV, p. 196-197, 200-201.

culoarului controlat de Ungaria în estul Munteniei, precum și teritoriile riverane Dunării maritime, până în apropierea Chilieii, respectiv sud-vestul Bugeacului. Acțiunea lui Nicolae Alexandru a însemnat primul pas al Țării Românești în direcția transformării sale în stat pontic¹⁶.

La răsărit de Carpați, sub influența evenimentelor din Țara Românească și, foarte probabil, în strânsă legătură cu acestea se declanșa o puternică răscoală antimaghiară (1359), ce a fost, se pare, domolită inițial de forțele de intervenție maghiare¹⁷. Reizbucnită foarte repede, probabil chiar în același an, ea se va finaliza în anii următori în înlăturarea dominației maghiare și constituirea statului de sine stătător Moldova de către Bogdan I.

În sfârșit, în teritoriile dintre Dunăre și Marea Neagră, asistăm, așa cum am arătat, la implicarea despotului Dobrotici în disputa genovezo-venețiană pentru controlul „*schelelor*” și a comerțului cu grâu de la gurile Dunării, împotriva comunei ligure, aliata Ungariei. Scopul suprem al acțiunii sale l-a constituit desăvârșirea unificării politico-teritoriale a „*țărilor*” dintre Dunăre și mare.

Simultaneitatea acestor acțiuni politice și militare din spațiul românesc nu este una pur întâmplătoare, o simplă coincidență. Dimpotrivă, așa cum arăta unul din specialiștii români care s-a ocupat de această problemă, opinie la care subscriem în totalitate, „*concordanța evenimentelor din Țara Românească și Moldova de sub munte cu acelea de la gurile Dunării este semnificativă. Prin intervenția directă a domnului Țării Cărvunei, Dobrotiță, în consens cu Basarabii de la Argeș, s-a înfăptuit marea contestare românească a planurilor angevine de expansiune și conexiune pontică în alianță cu Genova*”¹⁸.

Integrat organic în cadrul relațiilor internaționale din Pont și de la Dunărea de Jos, conflictul dobrogeano-genovez a cunoscut o desfășurare direct determinată de evoluția acestor raporturi. În consecință, în desfășurarea sa asistăm la mai multe etape, care alternează perioadele de stagnare și de stare latentă, cu cele în care se înregistrează violente confruntări militare între cele două părți.

După sfârșitul lunii octombrie 1360, pentru o lungă perioadă de timp, informațiile privind evoluția raporturilor dobrogeano-genoveze lipsesc. Acest lucru ne permite concluzia că din anumite motive, sau sub presiunea unor factori, conflictul dobrogeano-genovez a înregistrat o fază de recul, când, chiar dacă nu a încetat oficial, a trecut într-o stare latentă. În opinia noastră, principalul „*vinovat*” pentru această stare de lucruri este cadrul internațional conturat în deceniul 7 al secolului al XIV-lea.

A doua jumătate a acestui deceniu îndeosebi, a adus cu sine importante mutații în relațiile internaționale din bazinul vest-pontic și de la Dunărea de Jos care au marcat considerabil politica lui Dobrotici, influențând decisiv inclusiv raporturile sale cu Genova. Un prim aspect al manifestărilor noului cadru internațional l-a constituit revenirea temporară a stăpânirii mongole la gurile Dunării. Prin 1362-1363, marele cneaz lituanian, Algirdas/Olgierd (1345-1377) obține la Sinie-vody (Apele Albastre), o victorie decisivă asupra unei coaliții

¹⁶ MĂRCULEȚ 2002-2003, p. 34-36.

¹⁷ Hurmuzaki, I/2, p. 61-62, doc. XLIV; DRH, D, I, p. 75-78, doc. 41.

¹⁸ IOSIPESCU 1985, p. 108.

mongole formate din emirii (noyonii) Katlu-bey, Demetrius și Kaczi-bey. Conform analelor lui Stanislas Sarniki (sec. XVI), hani învinși și hoarda lor au trecut dincolo de Don (Tanais) și de Nistru (Tyras), ajungând până „câmpiile dobrogene”¹⁹. Resturile hoardei refugiate în nordul Dobrogei au intrat sub autoritatea unui „*dominus Demetrius, princeps Tartarorum*”, nimeni altul decât emirul Demetrius, unul dintre învinși de la Sinie-vody²⁰. Domnia în regiune este confirmată inclusiv printr-o descoperire monetară, care permite ipoteza că emitentul său era, foarte probabil, creștin²¹. În urma acestei dislocări mongole, sub autoritatea emirului Demetrius intra și o formațiune politică locală, o „*țară a românilor*”, existentă la Dunărea maritimă, în nordul spațiului danubiano-pontic. În aceste condiții, caracterul autohton al puterii politice a acesteia era înlocuit cu unul de factură mongolă.

Evenimente la fel de grave se consumau în aceeași perioadă și în sudul Despotatului Dobrogean, unde ofensiva bulgară pe litoralul vest-pontic devenise o amenințare extrem de periculoasă. Apropierea de turci a țarului bulgar de la Târnovo, Ivan Alexandru (1331-1371), și politica sa agresivă la adresa vecinilor, îndeosebi a Imperiului Bizantin căruia, la o dată cuprinsă între 1347 și 1352 i-a smuls orașul-port Varna, a dus la izbucnirea unui violent conflict bizantino-bulgar (1363/1364-1365) în care a intervenit, foarte probabil, în calitate sa de aliat și vasal formal al Bizanțului, și despotul Dobrotici, direct interesat în slăbirea Bulgariei. Victoria obținută de Bizanț cu sprijinul despotului dobrogean a permis imperiului să-i impună Bulgariei un tratat de pace prin care țarul de la Târnovo se angaja să retrocedeze Constantinopolului portul Anchialos și să-i plătească tribut (1365). Foarte probabil, cu prilejul conflictului cu Bulgaria, Dobrotici va fi anexat statului său o fâșie a litoralului pontic de la sud de capul Caliacra până în apropierea Varnei. Anexiunile teritoriale realizate în detrimentul Bulgariei, care au determinat o extindere considerabilă a fațadei maritime a statului său, au consolidat, fără îndoială, și pozițiile despotului dobrogean în nord-estul Peninsulei Balcanice.

Lovitura primită de statul bulgar a fost mai grea decât ar părea la prima vedere. Pe fondul acestui eșec extern, destructurarea politică și teritorială a Țaratului Bulgar se accentuează. Scindarea *de facto* a Bulgariei în cele două țarate, de Târnovo și de Vidin, nu a fost, după părerea noastră, un fenomen întâmplător, ci o manifestare și o consecință directă a crizei generalizate a Țaratului Bulgar, agravată de lovitura primită. O altă consecință la fel de negativă ca și fărâmițarea politică, cu urmări pe termen lung dintre cele mai dramatice și mai nefaste pentru întreaga Peninsulă Balcanică, a constituit-o alunecarea tot mai pronunțată, după această dată, a Bulgariei spre turci.

¹⁹ Apud GHIAȚĂ 1981, 10, p. 1878: „*Tres duces eorum Kadlubachum, Demetrium et Kaczibeium, a quo portus ille Kaczibeius vocatus est, armis suis attriuit, porofligauit, et disiecit, ita ut alii eorum ultra Tanaim fluuium, alii ultra Tyram, ad Dobrocenses usque campos, a quibus orda Dobruciorum vocata est fuga dilaberentur*”.

²⁰ Hurmuzaki, I/2, p. 144, doc. CVII; DRH, D, I, p. 90, doc. 49. Pentru discuțiile asupra stăpânirii lui Demetrius și a caracterului puterii politice, vezi: BRĂTIANU 1965, p. 39-46; GHIAȚĂ 1985, p. 1878.

²¹ IOSIPESCU, IOSIPESCU, în vol. *Ștefan cel Mare și Sfânt*, p. 315: o monedă de aramă descoperită la Enisala are pe avers sigla DMT-er și crucea pe revers.

În ceea ce-l privește pe Dobrotici, prin implicarea în conflictul bizantino-bulgar și contribuția sa decisivă la fărâmițarea și slăbirea Bulgariei, el a reușit să anihileze pentru multă vreme pretențiile de dominație ale Țaratului Bulgar de Târnovo asupra teritoriilor danubiano-pontice. Despotul Dobrogean își consolida statutul său independent devenind, totodată, arbitru situației politice din nord-estul Peninsulei Balcanice.

La Dunărea maritimă, noul potent asiatic, Demetrius, stabilit aici, își atrăgea susținerea genovezilor, cărora le asigura protecție și preponderență comercială în zonă și obținea recunoașterea din partea Ungariei, aliata comunei ligure, a cărei politică tindea spre gurile Dunării. Actul regelui Ungariei de recunoaștere a stăpânirii lui Demetrius nu trebuie să surprindă. El se încadrează în politica lui Ludovic I de Anjou de a atrage în orbita politică a regatului angevin o serie de potenți locali care să-i servească interese în condițiile în care declașase ofensiva spre Dunărea inferioară. Într-o primă fază, în iunie 1365 Ludovic I a ocupat Țaratul Bulgar de Vidin, l-a capturat pe țarul-coregent Ivan Stracimir și a constituit aici, inițial un *Căpitănat al Vidinului* (iunie 1365-iulie 1366)²², organizat apoi ca *Banatul Bulgariei* (iulie-octombrie 1366)²³. Achiziția teritorială angevină devenea baza viitoarelor operații maghiare spre răsăritul și centrul Peninsulei Balcanice. Genova, aliata Ungariei, a susținut, inclusiv militar, acțiunea maghiară de la Vidin. Astfel, un detașament militar format din „șaizeci de arbaletieri genovezi”, comandați de un anume „magistru Barnabo”, devenit chiar unul din oamenii de încredere ai suveranului angevin al Ungariei, au acționat în cadrul forțelor maghiare rămânând apoi, pe toată durata prezenței acestora la Vidin, în componența garnizoanei instalate aici de Ludovic I²⁴. Totodată, regele Ungariei și-a reglementat raporturile destul de tensionate cu domnul Țării Românești, Vladislav I (1364-c.1376) care, continuând politica de independență a tatălui său, Nicolae Alexandru, urcase pe tronul muntean fără a-i recunoaște suzeranitatea²⁵. Foarte probabil, la o dată necunoscută cu exactitate, dar cuprinsă în intervalul 5 ianuarie 1365-10 octombrie 1366, domnul muntean va fi recunoscut formal suzeranitatea maghiară, întrucât după această dată, până la mijlocul anului 1368 îl găsim pe Vladislav I colaborând cu regele Ungariei și cu demnitarii acestuia inclusiv în problema întăririi prezenței maghiare de la Vidin²⁶.

²² HOLBAN 1956, p. 13-15, și nota 2 de la p. 13: la 4 iunie 1365, Benedict Himfy, comitele de Pojon, poartă și titlul de „căpitan al cetății noastre, a Vidinului și al zisului district (ad supplicacionem fidelis nostri dilecti Benedicti filii Heem nunc capitanei civitatis nostrae Bodoniensis ac eius districtus)”; DRH, C, XIII, p. 8-9, 141, doc. 8, 77: la 9 februarie 1366, magistrul Emerich, mare comis al Regatului Ungariei și castelan al cetăților Mehadia și Caransebeș se intitula și „căpitan al Vidinului și al ținutului acestei cetăți (magister Emericus, agazonum regalium magister, necnon castellanus castrorum Myhald, Karansebus capitaneusque Budiniensis et districtus eiusdem civitatis)”; la 7 iunie 1366, Dionisie, voievodul Transilvaniei era și căpitan al cetății Vidin și al districtului acestuia: „per fidelem nostrum baronem Dionysium vaivodum Transilvanum et capitaneum dictae nostrae civitatis et eius districtus”.

²³ *Ibidem*, p. 20.

²⁴ *Ibidem*, p. 43, n. 3; DRH, D, I, p. 95 doc. 54; pentru discuții, vezi același studiu al autoarei menționate.

²⁵ DRH, D, I, p. 78-80, doc. 42.

²⁶ *Ibidem*, p. 78-99, doc. 42, 44-50,

Întărirea pozițiilor genovezilor la gurile Dunării, prin alianța cu Ungaria și cu acel „*Demetrius, princeps Tartarorum*” și reglementarea raporturilor munteano-maghiare vor fi avut un impact important și asupra relațiilor lui Dobrotici cu Genova. Foarte probabil, acesta s-a văzut obligat la prudență în disputa sa cu comuna ligură. Cu titlu de ipoteză formulăm opinia că despotul dobrogean a optat pentru o politică de expectativă, orientându-se spre amânarea tranșării disputei cu comuna ligură. Un armistițiu consimțit tacit de ambele părți, care conserva *statu-quo-ul* politico-teritorial din spațiul danubiano-pontic, se instala între Despotatul Dobrogean și Genova.

Succesul maghiar l-a făcut pe împăratul bizantin Ioan V Paleologos (1341-1376, 1379-1391) să vadă în regele Ungariei un posibil aliat în lupta împotriva turcilor otomani, care amenințau însăși existența Imperiului Bizantin. În consecință, în iarna anilor 1365-1366, basileul bizantin, însoțit de fiii săi, Manuel și Mihail, s-a deplasat pe Dunăre la Buda pentru a trata cu Ludovic I termenii primirii unui ajutor militar din partea Ungariei²⁷. Rezultatele acestor demersuri au fost cu totul nesatisfăcătoare.

La revenirea spre țară, basileul de la Constantinopol, după ce a tranzitat sud-vestul Transilvaniei și Banatul de Severin²⁸ s-a oprit la Vidin, aflat sub stăpânire maghiară. De aici însă, el nu și-a mai putut continua călătoria datorită opoziției țarului bulgar de la Târnovo, Ivan Alexandru și a coregentului Ivan Șišman, care au văzut în tratativele ungaro-bizantine de la Buda o amenințare directă la adresa statului lor.

În acest context internațional complex, confuz și tensionat din bazinul vest-pontic și de la Dunărea de Jos, în vara anului 1366 se consuma cruciada antiotomană a contelui Amedeo VI de Savoia (1343-1383), cu sprijin naval genovez, venețian și marseillez. Participarea celor două republici italiene rivale la cruciada condusă de *Il Conte Verde* nu a fost, se pare, una lipsită de asperități, neîncrederea și suspiciunile reciproce manifestându-se permanent. Aceste atitudini își găsesc reflectarea în câteva decizii ale Senatului venețian, în primul rând. Astfel, la 20 iulie 1366, de teama galerelor genoveze și provensale ce-l însoțeau pe Amedeo VI, Senatul venețian ordona bailului de Negroponte să înarmeze galera insulei care, împreună cu două galere din flota Golfului, să escorteze vasele comerciale ale republicii, ce urmau să meargă în *Romania*, până în Bosphor²⁹. O lună mai târziu, la 25 august, același for, estimând că galerelle genoveze din serviciul lui Amedeo VI constituiau un pericol pentru pozițiile Serenissimei din *Romania*, îi ordona bailului de la Constantinopol să supravegheze îndeaproape operațiunile lor și să-i pună la dispoziție căpitanului

²⁷ D. Kydonos, FHDR, III, p. 524-525: „*Pentru că în miez de iarnă, peste așteptările tuturor, a ieșit în largulul Pontului și a urcat cu corabia pe Istru, nu traversându-l de pe un mal pe celălalt, ci ferindu-se de maluri ca de niște stânci ascunse sub apă. A pornit cu oameni puțini, de păreau că nu-i sunt de ajuns nici pentru ca să-l slujească la masă, urmând să se roage de fiare mai degrabă decât de oameni; și avea să-i convingă să ia armele pentru noi și să înfrunte primejdii ei, niște străini, pentru libertatea noastră*”. Pentru discuțiile asupra acestei probleme, vezi: GILL 1977, 1, p. 31-38; PALL 1971, 3, p. 535-540.

²⁸ DRH, D, I, p. 96-98, doc. 55. Pentru discuțiile asupra acestei probleme, vezi: HOLBAN, II, p. 121-125.

²⁹ THIRIET 1958, p. 112, reg. 435.

Golfului informațiile necesare și utile care să-i permită acestuia să adopte în orice moment măsurile ce s-ar fi impus³⁰. Fără îndoială, deși nu dispunem de informații în acest sens, considerăm că, la rândul ei, și comuna ligură va fi avut o atitudine similară față de participarea vaselor de război ale Veneției la cruciada contelui de Savoia. Cu certitudine, pentru a-și apăra pozițiile din *Romania*, autoritățile metropolitane și coloniale ligure vor fi adoptat, cel puțin, măsuri similare celor ale rivalei sale.

Sosit la Constantinopol la începutul lunii septembrie, după eliberarea cetății Gallipoli (25 august), Amedeo VI era informat despre blocarea la Vidin a basileului Ioan V Paleologos, la revenirea din călătoria diplomatică întreprinsă la Buda în 1365-1366, „care nu se putea întoarce din pricina piedicii ce-i puneă împăratul Bulgariei”³¹. În condițiile în care blocarea împăratului la Vidin era percepută ca un adevărat dezastru, cruciada contelui de Savoia se transforma într-o amplă acțiune politico-militară de *eliberare* din captivitatea bulgară și de *recuperare* a suveranului bizantin (octombrie-noiembrie 1366).

Importanța strategică a acțiunii contelui de Savoia în bazinul vest-pontic împotriva Bulgariei, în numele și în folosul Imperiului Bizantin a fost perfect înțeleasă de despotul Dobrotici care, fără îndoială, a intuit folosele ce puteau decurge pentru statul său din limitarea sau chiar eliminarea accesului la mare a statului bulgar. În consecință, din momentul în care forțele lui Amedeo VI au atins Varna (25 octombrie), la limita meridională a statului său, despotul dobrogean s-a raliat fără rezerve acțiunii sale. La rândul său, Amedeo VI, preocupat de realizarea integrală a planului său de campanie, a stabilit de la Mesembria, unde-și fixase comandamentul, și de la Varna o legătură permanentă cu Dobrotici, aflat la reședința sa de la Caliacra, în vederea coordonării acțiunilor politico-militare destinate deblocării basileului Ioan V de la Vidin. Stau mărturie a acestei colaborări, numeroasele solii schimbate între cei doi, pe toată durata lunilor noiembrie și decembrie 1366³².

Pierderea unor importante cetăți-porturi de pe litoralul vest-pontic – *Sozopolis* (17 octombrie), *Mesembria* (21 octombrie), *Axillo* (Anchialos), *Lemona* (Emmona), *Colocastro* (Rossokastro)³³ – urmată de asediul Varnei, l-a determinat pe țarul Ivan Alexandru și pe coregentul Ivan Șišman să solicite încheierea păcii cu aliații Bizanțului. Strânsa colaborare a despotului Dobrotici cu contele de Savoia a facilitat astfel revenirea în țară a împăratului bizantin în pofida opoziției și a ostilității țarului bulgar. La sfârșitul lui decembrie 1366, basileul și însoțitorii săi soseau la curtea despotului Dobrotici de la Caliacra, unde erau așteptați de

³⁰ *Ibidem*, p. 112, reg. 436.

³¹ BOLLATI DI SAINT-PIERRE 1900, p. 4.

³² *Ibidem*, p. 88-89, 94-95, 187-188, 194-195. Prin prisma acestor informații, considerăm și noi, alături de alți specialiști, că istoriografia românească are obligația de a renunța definitiv la falsa opinie exprimată și pusă în circulație de N. Iorga, protritvit căruia, Dobrotici s-ar fi aflat în conflict cu Amedeo VI, care i-ar fi smuls Varna și o parte a litoralului vest-pontic în folosul Imperiului Bizantin, teză preluată apoi și perpetuată de numeroși istorici în lucrările lor. La data respectivă, nici Varna, nici celelalte cetăți cucerite de contele de Savoia nu aparțineau Despotatului Dobrogean, ci Țaratului Bulgar de Târnovo.

³³ *Ibidem*, p. 82-85.

trimișii lui Amedeo VI în frunte cu cavalerul de Treverney³⁴, de unde la începutul anului următor reveneau la Constantinopol.

Colaborarea cu Amedeo VI, în scopul deblocării basileului Ioan V Paleologos de la Vidin, s-a dovedit deosebit de fructuoasă pentru despotul Dobrotici și statul său. Ea i-a adus despotului de la Caliacra importante câștiguri politice și teritoriale. În plan politic, Dobrotici și-a consolidat statutul de suveran independent și pozițiile în raporturile cu Bulgaria. Foarte probabil, tot cu acest prilej va fi fost perfectată și căsătoria fiicei sale cu Mihail, fiul împăratului de la Constantinopol. Încuscrirea cu dinastia Paleologilor a sporit prestigiul internațional al despotului dobrogean și al statului său. Ca zestre, prințul bizantin primea apanajul asupra unui domeniu de pe litoralul pontic al Thraciei, cu porturile Anchialos și Mesembria. În plan teritorial, cu asentimentul tacit al Bizanțului, Dobrotici și-a extins autoritatea și asupra unei însemnate părți a litoralului pontic de la sud de capul Caliacra, smuls Bulgariei prin tratatul de la Sozopolis din primăvara anului 1367 încheiat între Imperiul Bizantin și Țaratul Bulgar de Târnovo, sub patronajul contelui de Savoia. După opiniile istoricilor bulgari V. Gjuzelev și A. Kuzev, în 1367, ca o consecință a tratatului bizantino-bulgar de la Sozopolis, orașele-porturi Varna, Emmona și Kozeakon (Koziak) au intrat în componența despotatului lui Dobrotici³⁵. Ca urmare a implicării sale în acțiunea contelui de Savoia, a puterii și poziției statului său în relațiile internaționale din bazinul vest-pontic, Dobrotici devenea unul din garanții tratatului bizantino-bulgar de la Sozopolis, fapt confirmat de evoluția ulterioară a raporturilor politice din regiune.

Pe de altă parte, angajându-se să colaboreze cu Amedeo VI, Dobrotici s-a văzut, cel puțin temporar, în aceeași tabără cu Genova și ea susținătoare a acțiunii contelui de Savoia. Acest lucru a influențat decisiv și raporturile sale cu comuna liguă, asupra căroră nu dispunem în prezent de nicio informație pentru perioada în discuție. Această *tăcere a surselor* referitoare la relațiile dobrogeano-genoveze, ne permite să formulăm ipoteza că, foarte probabil, disputele dintre cele două părți au fost suspendate pentru un timp. Continuarea confruntărilor militare cu Genova ar fi riscat foarte probabil să îl aducă în conflict cu forțele cruciate comandate de contele de Savoia în cadrul căroră escadra genoveză deținea o poziție însemnată.

O importanță majoră pentru evoluția relațiilor politice din regiune a avut-o, în contextul prezentat, confruntarea pentru controlul Dunării inferioare și a gurilor fluviului în care s-au angrenat la sfârșitul deceniului 7 al secolului al XIV-lea Ungaria și Genova, pe de-o parte, Țara Românească și Despotatul Dobrogean, pe de alta. Disputa dintre cele două grupări s-a angajat încă din timpul tratatelor bizantino-bulgare de la Sozopolis, desfășurate sub patronajul contelui de Savoia. Tratatul de la Sozopolis, care au luat în discuție, printre altele, și problema restaurării bulgare la Vidin³⁶, au constituit elementul ce a amorsat și a determinat declanșarea confruntării militare pentru controlul Dunării de Jos deoarece, informat de Petru Himfy, banul Bulgariei, despre tratativele bizantino-

³⁴ *Ibidem*, p. 94, 99, 187-188.

³⁵ IOSIPESCU 1985, p. 125-127; GJUZELEV 1975, 3, p. 65-66; KUZEV 1975, p. 131.

³⁶ HOLBAN 1956, p. 19-23.

bulgare referitoare îndeosebi la problema restaurării bulgare la Vidin, fapt ce reprezenta o amenințare directă și reală la adresa existenței Banatului Bulgariei, Ludovic I își va reconsidera complet poziția, atât față de împăratul de la Constantinopol, cât și de posibila sa implicare într-o cruciadă antiotomană. Un ecou imediat al noii orientări politice a regelui Ungariei se află în informațiile cuprinse în cronica venețiană a lui Caroldo, referitoare la negocierile maghiaro-venețiene cu privire la așa-zisa cruciadă condusă de Ludovic I. După ce în anii 1365 și 1366 regele Ungariei solicitase insistent ajutor Serenissimei în vederea declanșării luptei împotriva turcilor³⁷, la 5 martie 1367 regele mai solicita Veneției doar „*două galere neechipate (duo corpora galearum)*”, pentru ca la scurt timp, la o dată neprecizată însă, să-i declare dogelui Marco Corner că el nu solicită galerele pentru a sprijini Constantinopolul împotriva turcilor, ci ar intenționa „*să facă război Serbiei și Bulgariei și poate chiar împăratului*” pe care-l acuza de rea credință și felurite intrigi³⁸. Concomitent, erau reluate presiunile angevine în direcția gurilor Dunării.

Politica ostilă a Ungariei nu putea lăsa indiferent, nici Constantinopolul, nici celelalte state sud-est europene, direct amenințate. În replică, diplomația bizantină a determinat o puternică reacție antimaghiară și anticatolică a statelor ortodoxe din această regiune, amenințate de expansiunea angevină. Acțiunii s-a raliat fără rezerve domnul Țării Românești, Vladislav I (1364-c.1376), recalcitrantul vasal al Ungariei, primul amenințat direct de politica expansionistă a lui Ludovic I, după înstăpânirea maghiară de la Vidin. Amenințarea maghiară la adresa Țării Românești s-a transformat, de altfel, în august 1368, într-o agresiune militară deschisă³⁹. Războiul de scurtă durată, după cum o atestă demobilizarea armatei regale la 7 decembrie 1368, s-a soldat cu eșecul forțelor angevine care au atacat Țara Românească⁴⁰.

Succesul domnului muntean, devenit, în condițiile arătate, principalul exponent al riposteii antimaghiare, a determinat o modificare radicală a evoluției relațiilor internaționale la Dunărea de Jos. Victoria românească din vara-toamna anului 1368 a fost continuată printr-o largă acțiune politico-militară menită să spargă cleștele maghiar din jurul Țării Românești și să anihileze ofensiva angevină spre gurile Dunării. În acest context politic, ca o consecință directă a evenimentelor desfășurate la nord de Dunăre, oastea Țării Românești, susținută de răsculații bulgari din Banatul Bulgariei și probabil de unele forțe navale ale despotului Dobrotici, a neutralizat prezența maghiară de la Vidin. Succesul indiscutabil al domnului muntean, urmat de instaurarea propriei stăpâniri la Vidin în detrimentul Ungariei, își găsește exprimarea în noul titlu domnesc adoptat de Valdislav I după aceste evenimente, ce se regăsește redat în inscripția pictată în 1369 deasupra tabloului votiv din naosul Bisericii domnești de la Argeș:

³⁷ DRH, C, XIII, p. 152, 227, doc. 85, 122: la 20 iunie și 24 iulie 1366, Ludovic I îi mulțumea dogelui Veneției pentru vasele de război promise contra turcilor.

³⁸ M. Holban, SMIM, I (1956), p. 28.

³⁹ DRH, D, I, p. 90-91, doc. 50, 51: dacă la 17 iulie 1368, Vladislav I era încă în relații bune cu regele Ungariei, la 14 septembrie oastea maghiară era deja „pornită împotriva voievodului Vlaicu”.

⁴⁰ Hurmuzaki, I/2, p. 150-151, doc. CXIV-CXV; DRH, D, I, p. 99, doc. 57.

„[Io Vladislav, cel în Hristos Dumnezeu] binecredinciosul voievod și singur stăpânitorul [domn al țării] Ungrovlahiei, al Vidinului și al întregii cârmuiri a Vidinului”⁴¹.

O acțiune similară a fost, se pare, întreprinsă și de despotul Dobrotici în sud-vestul spațiului danubiano-pontic, împotriva Țaratului Bulgar de Târnovo. Foarte probabil, în 1368-1369, în împrejurările disputelor pentru Vidin, pe care nu le cunoaștem însă cu exactitate, în care a intervenit și țarul Ivan Alexandru susținut de turci⁴², Dristra, unde la 1369 rezida mitropolitul bulgar Zaharia, a trecut, de sub stăpânirea bulgară, sub cea a lui Dobrotici. Teritoriile smulse Bulgariei, formând așa-numita Țară a Dristrei, ce integra în hotarele sale importante porturi și puncte strategice dunărene, Dristra și Păcuiul lui Soare, primeau o organizare aparte, autonomă, fiind puse sub autoritatea unuia dintre fiii lui Dobrotici, Terter⁴³.

O serie de documente contemporane, emise de cancelariile unor instituții bizantine îndeosebi, confirmă extinderea teritorială a Despotatului Dobrogean din jurul anului 1370⁴⁴. Astfel, un registru patriarhal din 1369, prezentând principalele centre aflate sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice, prin intermediul Mitropoliei de Varna, reproduce o listă mai veche a posesiunilor patriarhale din 1318-1320, cu excepția Chiliei și a Lykostomului, intrate între timp sub stăpânire geneveză, și anume: *Cavarna*, *Cranea* (Ekrene-Kranevo), *Gerania*, *Dristra* și *Caliacra*⁴⁵. Un alt act patriarhal din aprilie 1369, ce indica precis teritoriile aparținătoare Patriarhiei Ecumenice, puse sub jurisdicția religioasă a Mitropoliilor de Mesembria, Anchialos și Varna, enumera în hotarele despotatului lui Dobrotici, localitățile: *Perintos* (Perin), *Probatos* (Provadia), *Kalatas* (Galata Varnei), *Kitzibos* (Chicevo), *Emmon* (Emmona) și *Karbona* (Carvona-Cavarna)⁴⁶. Se mai adăugau acestora, așa cum am văzut, Varna și Kozeakon (Koziak), care conform unei scrisori a mitropolitului de Anchialos, Antonios, din iunie 1372, se aflau „sub stăpânirea preafericitului despot Dobrotici”⁴⁷.

Pacea munteano-maghiară, încheiată înainte de sfârșitul lunii august 1369, nu numai că anula, cel puțin temporar, pretențiile Ungariei de dominație asupra teritoriilor de la Dunărea inferioară, dar prevede, între altele, și restabilirea țarului Ivan Stracimir pe tronul de la Vidin, realizându-se astfel unul din obiectivele luate în discuție la Mesembria și Sozopolis în primăvara anului 1367. Colaborarea celor doi dinastați români – Vladislav I și Dobrotici – în problema Vidinului este confirmată și de unele documente emise de cancelaria maghiară. Astfel, o scrisoare a lui Ludovic I către Petru Himfy, din 29 august 1369, îl informa pe demnitarul maghiar, încă ban al Bulgariei, că „am slobozit pe țarul de la Vidin sub

⁴¹ Apud CONSTANTINESCU 1979, p. 39.

⁴² Hurmuzaki, I/2, p. 198-200, doc. CXLVIII; DRH, D, I, p. 93-94, 103-105, doc. 53, 60.

⁴³ DIACONU 1978, 2, p. 194-197; Cf. KUZEV, *op. cit.*, p. 126-136.

⁴⁴ Pentru discuțiile asupra întinderii Despotatului Dobrogean, vezi: MOISIL, *op. cit.*, p. 681-683; IORGA 1913-1914 (1914), p. 1047-1048; ILIESCU 1971, p. 375; ALEXANDRESCU-DRESCA BULGARU 1973-1975, p. 239-243; GHIAȚĂ, *op. cit.*, p. 1880-1881; IOSIPESCU, *op. cit.*, p. 120-127; KUZEV, *op. cit.*, p. 124-136.

⁴⁵ MIKLOSICH, MÜLLER, *op. cit.*, p. 97, doc. LII/II.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 502, doc. CCXLIV.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 367-369, doc. CLXVI.

chezășia voievodului Vlaicu și a lui Dobrotici și ne-am legat să-i înapoiem țara sa"⁴⁸. Actul maghiar care confirmă calitatea de garanți ai restaurării bulgare de la Vidin ai lui Vladislav I și Dobrotici, relevă, totodată, și implicarea ultimului în evenimentele consumate aici în vara anului 1369.

Punctul culminant al conflictului dobrogeano-genovez (c.1370-1385/1386). Anihilarea agresiunii angevine împotriva Țării Românești (1368) și înlăturarea prezenței maghiare de la Vidin (1369) au constituit semnalul declanșării unei ofensive munteano-dobrogene împotriva stabilimentelor genoveze de la gurile Dunării și a micilor dinaști locali, favorabili politicii regelui Ungariei și comunei ligure. Imposibilitatea lui Ludovic I de a interveni în vreun fel în sprijinul vechilor săi aliați, a constituit un factor decisiv al succesului munteano-dobrogean. Cum s-au derulat ostilitățile nu știm, dar în contextul arătat, Chilia intra sub stăpânirea Țării Românești (c.1370)⁴⁹, iar stăpânirea *domnului Demetrius, principele tătarilor*, înceta, acesta părăsind acum scena istoriei⁵⁰.

Concomitent cu ofensiva munteană, la gurile Dunării și pe litoralul vest pontic, disputele comunei genoveze și ale coloniilor sale cu „*Dobrodiza, aemulo pravo communis Ianuae*”, sau „*provo et crudeli inimico communis Ianuae et omnium lanuensium*” aveau să evolueze spre un violent conflict⁵¹. Evoluția conflictului dobrogeano-genovez, al cărui moment de maximă intensitate se înregistrează în deceniul 8 al secolului al XIV-lea, ne este cunoscută exclusiv din surse externe: direct din cele genoveze, indirect din cele venețiene.

O serie de documente genoveze, redactate la Lykostomo între 18 și 20 septembrie 1373, confirmă, între altele, capturarea de către vasele despotului dobrogean a mai multor nave genoveze, inclusiv a unei galere de luptă ce avea misiunea „*apărării insulei Lykostomo*”, în timpul unei misiuni de însoțire spre Pera a unei nave comerciale⁵². Pierderea suferită, deosebit de gravă în economia conflictului, l-a determinat pe Luciano de Negri, guvernatorul insulei, ca la 18 septembrie 1373, în vederea compensării acesteia, să facă apel la *mahona* locală „*in armamento et furnimento galeae ad custodiam dictae insulae deputatae et quam pluribus aliis variis et divertis serviciis necessariis dictae insulae*”⁵³. Conform aceluiași document, cheltuielile pentru înarmarea galerei solicitate se ridicau la o cantitate de „*sommi de Licostomo*”, în valoare de 674 hyperperi 19 karați de aur „*ad sagium Peyre*”⁵⁴.

Succesele înregistrate pe plan extern de despotul Dobrotici până la această dată, inclusiv în conflictul cu Genova, care se desfășura favorabil, l-au determinat pe acesta să întreprindă prima sa acțiune politico-militară, înscrisă marilor sale ambiții pontice. Acțiunea concepută viza impunerea prin forță pe tronul Marilor

⁴⁸ DRH, D, I, p. 95-96, doc. 94.

⁴⁹ ILIESCU 1978, p. 209-211; BALARD 1980, p. 236; CONSTANTINESCU 1979, p. 135-141.

⁵⁰ Cf. BRĂTIANU 1965, p. 39-46, unde lasă să se înțeleagă că domnia lui Demetrius la gurile Dunării s-ar fi prelungit până prin 1380; Cf. GHEAȚĂ, *op. cit.*, p. 1878-1879, unde datează sfârșitul domniei lui Demetrius cel mai târziu în anul 1377.

⁵¹ RAITERI 1973, p. 2005, 208, doc. 6, 8.

⁵² *Ibidem*, p. 203-210, doc. 6-9.

⁵³ *Ibidem*, p. 206, doc. 6.

⁵⁴ *Ibidem*.

Comneni de la Trapezunt a ginerelui său, Mihail Paleologos. La 11 noiembrie 1373, în fruntea unei escadre formate din două galere mari și una mică, prințul Mihail Paleologos, însoțit de vestiarul Ioan Andronikopoulos, își făcea apariția în rada portului Trapezunt. Răsturnarea dinastică preconizată nu s-a realizat și, conform însemnărilor cronicarului trapezuntin contemporan Mihail Panaretos, la 15 noiembrie, mica escadră s-a retras „după încheierea unui tratat” cu împăratul Alexios III Mare Comnen (1349-1390)⁵⁵.

În cursul anului 1374, conflictul dobrogeano-genovez de la gurile Dunării se intensifică. Iminenta închidere a rutei maritime ce lega Pera de Crimeea, de-a lungul litoralului vest-pontic, de către navele despotului Dobrotici au determinat intervenția în conflict și a Caffei. Actele *Massariei* din Caffa confirmă înarmarea, la 15 februarie și respectiv la 12 octombrie 1374 a galerelor comandate de Martino di Mari și Paolo di Reza, din „*causa guerre Dobrodize*”, care, foarte probabil, au fost trimise să opereze la gurile Dunării, alături de galerele de la Lykostomo, sau pe litoralul vest-pontic împotriva vaselor dobrogene⁵⁶. Din nou, la 13 martie 1375, cu „*occasione guerre Dobrodize*”, colonia din Crimeea mai înarma o galeră, se pare, a celuiiași Paolo di Reza, pentru a participa la luptele cu vasele lui Dobrotici⁵⁷.

Escaladarea conflictului genovezo-dobrogean nu a lăsat indiferente puterile cu interese în zonă. Interesată de evoluția situației politico-militare de la gurile Dunării și din Pontul de Vest se arată a fi, în primul rând, Veneția, principala concurentă și rivală a Genovei la dominația navigației și comerțului din regiune. În toiu celor mai mari confruntări genovezo-dobrogene, la 18 iulie 1374, Senatul venețian îi ordona căpitanului Golfului, Pietro Mocenigo, ca galera expedită la Tenedos pentru a supraveghea mișcările vaselor bizantine și otomane să își continue drumul până la Constantinopol spre a se informa asupra desfășurării conflictului dintre genovezii din Pera și Dobrotici⁵⁸. Informația, deosebit de importantă, ne permite concluzia că la data respectivă evoluția nefavorabilă a războiului cu Dobrotici a determinat intervenția în sprijinul stabilimentelor ligure de la gurile Dunării și a Perei.

Amploarea conflictului dobrogeano-genovez își găsește reflectarea și în cheltuielile făcute de coloniile genoveze din bazinul pontic pentru susținerea războiului cu Dobrotici. Spre exemplu, numai cheltuielile Caffei pentru înarmarea galerelor trimise în ajutorul stabilimentului de la Lykostomo în 1374-1375 s-au ridicat la peste 130.000 de aspri și 920 sommi, respectiv la aproape 1.850 sommi, fapt ce s-a resimțit greu în deficitul balanței financiare a coloniei din Crimeea⁵⁹.

În noile condiții, când evoluția conflictului cu Genova îi era favorabilă, Dobrotici a încercat să reactiveze mai vechiul său plan politic de impunere a ginerelui său, Mihail Paleologos, pe tronul Marilor Comneni de la Trapezunt, de

⁵⁵ IOSIPESCU, *op. cit.*, p. 131; Cf. ESKENASY, *op. cit.*, p. 2053, unde susține că acțiunea lui Mihail Paleologos, „pare să se fi desfășurat independent de Dobrotici”.

⁵⁶ IORGA 1899, p. 9-10 (în continuare: *Notes et extraits*, I); Cf. ALEXANDRESCU-DRESCA BULGARU, *Actes du XIVe CIÉB*, II, p. 13-20, p. 19; Cf. ESKENASY, *op. cit.*, p. 2052.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 10.

⁵⁸ THIRIET, *op. cit.*, p. 135, reg. 545.

⁵⁹ IORGA 1899, I, p. 33; BALARD, p. 26; Idem, *La Romanie génoise*, p. 416, 421, 450; Cf. ESKENASY, *op. cit.*, p. 2052.

această dată în colaborare cu Veneția. Factorul decisiv care l-a determinat pe despotul dobrogean să încerce să angreneze Serenissima republică în tentativa sa l-a constituit, fără îndoială, tensionarea gravă a relațiilor trapezuntino-venețiene (vara 1374) și evoluția acestora până la limita declanșării războiului între cele două părți în vara anului 1375⁶⁰.

Foarte probabil, la curent cu iminentul conflict veneto-trapezuntin, la sfârșitul anului 1375 sau la începutul anului 1376, Dobrotici a făcut cunoscut autorităților venețiene planul său cu privire la instalarea lui Mihail Paleologos la Trapezunt, solicitându-le colaborarea. Se pare că demersuri similare făcuse la Veneția și un alt pretendent, un anume Andronikos, se pare un pretendent de la Trapezunt. La 12 martie 1376, Senatul venețian, luând în discuție planul lui Dobrotici, dar și cererea lui Andronikos, hotăra ca Marco Giustiniani, căpitanul general al mării, să trimită la Trapezunt șase galere sub comanda lui Pietro Corner și Marino Memo, *provisores Romaniae*, care aveau, totodată, misiunea ca la Constantinopol, să-l consulte și pe împăratul Ioan V cu privire la proiectul instalării lui Mihail la Trapezunt. În cazul unui răspuns favorabil al împăratului și al angajamentului ferm că odată instalat pe tronul Marilor Comneni, Mihail va plăti toate datoriile Trapezuntului către republică, o galeră venețiană urma să-l îmbarce pe prinț „*fie din părțile Mesembriei sau de altundeva pe aproape*”⁶¹. În cazul în care Mihail nu ar fi acceptat condițiile Veneției, expediția ar fi urmat să fie întreprinsă în folosul lui Andronikos; moartea acestuia la 14 martie 1376 la Trapezunt, îl scotea însă din discuție. Autoritățile venețiene nu excludeau nici posibilitatea unei înțelegeri cu împăratul Alexios III, dacă acesta accepta reducerea vămilelor pentru mărfurile venețiene la 2% din valoarea lor. Ca ultimă soluție era luată în calcul chiar atacarea Trapezuntului și distrugerea flotei sale⁶².

Planul lui Dobrotici a contat însă prea puțin față de interesele comerciale ale Veneției, care se pare că și-a atins obiectivele fără a mai fi necesară răsturnarea dinastică preconizată a fi înlăptuită la Trapezunt. Încă în vara aceluiași an raporturile Serenissimei cu Imperiul Marilor Comneni erau reglementate. Numai așa se explică faptul că la 28 iulie 1376, autoritățile venețiene îl iertau pe împăratul Alexios III de plata datoriei de 8.000 de ducați către republică și dispuneau să-i fie returnate bijuteriile lăsate gaj vicebailului Vettore Barbadigo⁶³. În condițiile arătate, planul lui Dobrotici privind impunerea ginerelui său pe tronul de la Trapezunt era abandonat. De altfel, modificările dramatice ale cadrului internațional din bazinul vest-pontic, survenite în scurt timp, și consecințele lor periculoase pentru statul dobrogean făceau ca el să devină definitiv caduc.

Concomitent cu derularea evenimentelor din Pont, la Dunărea inferioară relațiile internaționale înregistrau o nouă tensionare în evoluția lor. Faptul se datora iarăși politicii suveranul Ungariei, Ludovic I, din 1370 și rege al Poloniei, care relua ofensiva sa spre gurile Dunării. Acțiunea suveranului angevin viza, în primul rând, supunerea Țării Românești și a noului domn al acesteia, Radu I

⁶⁰ THIRIET, *op. cit.*, p. 134-135, 139-140, reg. 544, 565.

⁶¹ IORGA 1913-1914 (1914), p. 1058-1059, doc. II; THIRIET, *op. cit.*, p. 142-143, reg. 576.

⁶² *Ibidem*, p. 1060-1061; THIRIET, *op. cit.*, p. 142-143, reg. 576.

⁶³ *Ibidem*, p. 1063, doc. IV.

Basarab (c.1376-1383), continuator fidel al politicii promovate de predecesorul său, Vladislav I în relațiile cu Ungaria.

Foarte probabil, în contextul iminentei agresiuni maghiare, spre a preîntâmpina repetarea unei situații periculoase, similare celei din vara anului 1365, domnul muntean va fi întărit apărarea Vidinului, trimițându-i în ajutor țarului Ivan Stracimir, importante contingente muntene. Numai așa se explică, după părerea noastră, titlul de „*principe al Bulgariei*”, pe care unele surse contemporane i-l acordă lui Radu I.⁶⁴

Ofensiva maghiară împotriva Țării Românești s-a desfășurat în două etape. Într-o primă fază, în primăvara anului 1376, cetatea Severinului era ocupată de forțele maghiare ale lui Ludovic I care, încă înainte de iunie, îl instala aici în calitate de ban pe Johannes Treutel⁶⁵. Într-o a doua fază, după o amânare de un an, în vara anului 1377, regele Ungariei relua ofensiva împotriva Țării Românești. Amânarea cu un an a atacului împotriva statului muntean de către Ludovic I s-a datorat probabil, necesității consolidării pozițiilor sale în noua achiziție teritorială de la Severin. Nu este exclus nici faptul ca amânarea menționată să se fi datorat deplasării efortului militar al lui Ludovic I spre posesiunile sale din Polonia și Rusia apuseană, unde regele Ungariei se confrunta, exact în aceeași perioadă, cu o puternică invazie lituaniană⁶⁶.

Imediat în sprijinul Țării Românești a intervenit Veneția, adversara Regatului Ungar. Conform *Cronicii Carrarei*, Serenissima i-ar fi pus la dispoziție domnului muntean „*Xm. armadure da cavallo*”, contribuind astfel semnificativ la victoria acestuia asupra lui Ludovic I⁶⁷. Acceptând chiar exagerate informațiile *Cronicii Carrarei*, trebuie să admitem totuși că succesul alianței munteano-venețiene este unul indiscutabil, că însemnătatea sa geopolitică și strategică a fost una deosebită: *anihilarea tentativei lui Ludovic I de a-și instaura controlul asupra importantei artere de comunicație și comerciale reprezentate de cursul Dunării inferioare și împiedicarea realizării joncțiunii maghiaro-genoveze la gurile fluviului*. În cadrul aceleiași politici a regelui Ungariei se înscrie și tentativa sa, lipsită de durabilitate, de a-l impune pe tronul Moldovei pe marele său vasal din Podolia, cneazul de origine lituaniană, Iurg Koriatowicz (noiembrie 1377)⁶⁸.

Izbucnirea noului conflict genovezo-venețian, așa-numitul *război al Chioggiei* (1377-1381), cu faza sa preliminară, disputa pentru Tenedos (1376-1377), va constitui noul cadru general pe care se va greșa, la sfârșitul deceniului 8 al secolului al XIV-lea, conflictul dobrogeano-genovez. Noul context internațional i-a impus, în mod obligatoriu, lui Dobrotici să-și definească opțiunea: angajarea de partea taberei ostile Genovei.

Derularea conflictului a fost, cel puțin în faza sa inițială, ostilă Genovei și aliaților săi. Apropiata cedare a insulei Tenedos venețienilor, de către basileul Ioan V, nu putea lăsa indiferentă Genova, pentru care amenințarea de a-și vedea

⁶⁴ Pentru discuțiile asupra acestei probleme, vezi: HOLBAN 1980, 3, p. 443-457.

⁶⁵ Hurmuzaki, I/2, p. 235-236, doc. CLXXXIII.

⁶⁶ PAPACOSTEA 1999, p. 65.

⁶⁷ BRĂȚIANU 1925, 4-6, p. 77, 81-82, appendice I; Cf. HOLBAN 1980, 3, p. 443-457; PAPACOSTEA 1999, p. 64-64 și nota 87, cu o bibliografie a problemei.

⁶⁸ PAPACOSTEA 1999, p. 66 și nota 93 cu o bibliografie a problemei.

interzis accesul în Strâmători și Marea Neagră devenise un pericol iminent. În aceste condiții, riposta violentă a comunei ligure nu s-a lăsat mult timp așteptată, acțiunea sa inițială vizând anularea posibilității ca Tenedosul să fie cedat venețienilor. Ca urmare, lovitura sa a fost dirijată la început împotriva Bizanțului, căruia îi aparținea insula, dar care reprezenta cea mai slabă verigă a coaliției ostile ei, grupate în jurul Veneției. În iulie-august 1376, cu sprijin genovez, dar și cu asentimentul sultanului Murâd I (1359/1360-1389), Andronikos, fiul împăratului Ioan V, evada din închisoarea din insula Lemnos, unde era deținut în urma unei tentative de uzurpare din 1373, și declanșa revolta împotriva tatălui său. La 12 august, pretendentul ocupa Constantinopolul, îl detrona și îl întemnița pe Ioan V, fiind proclamat împărat sub numele Andronikos IV Paleologos (1376-1379).

La scurt timp după instalare, noul basileu se grăbea să cedeze aliaților săi genovezi insula Tenedos și să le retrocedeze turcilor cetatea Gallipoli (sfârșitul lui 1376-începutul lui 1377). Situația era însă grav complicată de faptul că guvernatorul bizantin al Tenedosului, rămas credincios fostului împărat Ioan V, a refuzat să pună în aplicare dispoziția noului basileu și a cedat insula venețienilor (octombrie 1376); disputa venețiano-genoveză se transforma într-o confruntare militară deschisă.

Ostilitatea cadrului politic internațional și-a pus puternic amprenta și asupra situației interne a Despotatului Dobrogean. Tendințele centrifuge ale aristocrației locale găseau astfel un câmp propice de manifestare, fiind întreținute și amplificate de conjunctura politică internațională căreia statul dobrogean nu i s-a putut sustrage. Fărămițarea politică, o caracteristică a evoluției statelor din Balcani în epocă, avea să atragă în vârtejul său și Despotatul Dobrogean. Astfel, concomitent cu evenimentele care au dus la răsturnarea politică de la Constantinopol din vara anului 1376, Despotatul Dobrogean parcurgea niște momente nu mai puțin dramatice. Acum era asasinat la Dristra, de către cumnatul său Terter, Mihail Paleologos, ginerele lui Dobrotici (după 1 septembrie 1376). Suprimarea lui Mihail Paleologos este consemnată, atât în *Chronicon Mesembriae*, care înregistrează faptul că „în anul 6885 indictionul 15 (1 septembrie 1376-31 august 1377, n.n.) kyr Mihail a fost omorât la Tristria (Dristra-Silistra, n.n.)”, cât și în *Chronicon breve*, potrivit căreia, „Mihail a fost ucis de Terter, fiul lui Dobrotici”⁶⁹.

Asasinatul și uzurparea de la Dristra își au importanța lor deosebită în economia relațiilor politice și a raporturilor de putere din bazinul vest-pontic. Asinarea lui Mihail Paleologos sancționa o realitate politică, anume ralierea fermă a lui Terter taberei noului basileu, Andronikos IV, și a aliaților săi, iar uzurparea sa consfințea secesiunea Țării Dristrei de Despotatul Dobrogean. Totodată, Terter înregistra și un însemnat succes politic întrucât, ca o recunoaștere a rolului jucat în susținerea politicii sale, Andronikos IV îi recunoștea, atât calitatea de despot, cât și statutul de sine stătător (*authentēs*), fapt confirmat de emisiunile monetare ale potentului de la Dristra⁷⁰. În consecință, în urma evenimentelor politice din

⁶⁹ SCHREINER 1967, p. 204; DIACONU 1978, 2, p. 193.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 193-194; DIACONU 1980, p. 73-76.

toamna anului 1376, în regiunile sud-vestice ale spațiului danubiano-pontic se constituia o nouă entitate politică de sine stătătoare – *Despotatul Dristrei*⁷¹.

Derularea cadrului politic internațional la Dunărea de Jos a favorizat evoluția noii formațiuni politice, care nu numai că se va consolida, dar se va extinde și teritorial. În primul rând, prins în conflictul cu genovezii, izolat de Bizanț, căruia îi devenise, de altfel, adversar după răsturnarea politică din 1376, Dobrotici nu a putut interveni pentru a anihila uzurparea lui Terter de la Dristra. Pe de altă parte, Terter a profitat și de conflictul Țării Românești cu Ungaria. Speculând imposibilitatea statului muntean de a riposta, el și-a extins, se pare, teritoriile în detrimentul vecinului său nord-dunărean. Cu titlu de ipoteză emitem opinia că, foarte probabil acum, despotul Dristrei a ocupat o fâșie de teritoriu din răsăritul Munteniei, riverane Dunării, cuprinsă între fluviu, în sud și râul Ialomița, în nord⁷².

În ce măsură s-a implicat Dobrotici în conflictul genovezo-venețian dintre 1377-1381 nu cunoaștem. Foarte probabil, forțele sale, îndeosebi cele navale, au continuat operațiunile militare împotriva genovezilor la gurile Dunării și pe litoralul vest-pontic. Nu știm însă cum s-au derulat ostilitățile întrucât informațiile referitoare la această etapă din evoluția sa lipsesc. Există însă și opiniile unor specialiști care susțin că în vara anului 1379, vasele sale au susținut acțiunea flotei venețiene care a blocat și a asediat Constantinopolul, determinând căderea împăratului Andronikos IV și restaurarea lui Ioan V Paleologos pe tronul Imperiului Bizantin (1 iulie 1379)⁷³. În absența unor dovezi certe care să le confirme veridicitatea, asemenea opinii rămân, cel puțin la nivelul actual al cercetării, doar simple ipoteze.

Pe fondul maximei ofensive venețiene, Genova înregistrează în anii 1378-1379 două succese diplomatice de o însemnătate aparte: unul politic, cu importante implicații militare; al doilea de natură economică. Primul era reprezentat de tratatul cu Ungaria încheiat la sfârșitul anului 1378. Conform prevederilor sale, Regatul Ungar se angaja să adere, pe o durată de patru ani, la o ligă antivenețiană, inițiată de diplomația genoveză. Totodată, Ludovic I, urma să-i trateze ca dușmani ai Ungariei pe toți dușmanii maritimi ai Genovei din vecinătatea regatului său, între care se număra, cu certitudine, și despotul Dobrotici, aflat în conflict cu coloniile ligure de la gurile Dunării și din bazinul vest-pontic⁷⁴. Cel de-al doilea succes al diplomației genoveze era unul cu importante implicații comerciale. La 24 iunie 1379 Ludovic I acorda negustorilor

⁷¹ Ne bazăm această afirmație pe faptul că în titlul domnesc al lui Mircea cel Bătrân, din tratatele cu Polonia din 20 ianuarie 1390 și 6 iulie 1391, Dristra (Dârstorul) apare ca o entitate politică distinctă între posesiunile domnului Țării Românești. Vezi documentele în: Hurmuzaki, I/2, p. 322, 334-335, doc. CCLXII, CCLXXV; DRH, D, I, p. 75, 125-226, doc. 75, 78.

⁷² Un act de la Mircea cel Bătrân din anul 1406 menționează faptul că la data emiterii documentului, „*chefalia din Dârstor* (Silistra, n.n)”, o demnitate de sorginte bizantină, își exercita jurisdicția și peste „*toate bălțile pe Dunăre, începând de la Săpatul și până la gura Ialomiței*”, ceea ce face plauzibilă ipoteza formulată de noi. Vezi actul în DIR, B, p. 50-51, doc. 34.

⁷³ ȘTEFĂNESCU 1967, 9, p. 48; Idem, DID, III, p. 354.

⁷⁴ ESKENASY, *op. cit.*, p. 2057.

genovezi un mare privilegiu comercial. Diploma regală prevedea ca mărfurile transportate de aceștia pe Dunăre și de la Orșova spre Timișoara până la Buda, precum și cele aduse prin Dalmația, atât pe mare, cât și pe drumul Zarei până la Buda și invers, să fie scutite de orice vamă, cu excepția aurului și argintului⁷⁵. Prin prevederile sale actul suveranului Ungariei avea un obiectiv clar: eliminarea de la beneficiile aduse de comerțul genovez a tuturor adversarilor Regatului Ungar și ai aliatai sale, între care la loc de frunte se aflau Țara Românească, care controla câteva artere comerciale de mare anvergură ce legau Dunărea inferioară și stabilimentele genoveze de la gurile fluviului de Ungaria, și Despotatul Dobrogean, care stăpânea o însemnată parte a litoralului vest-pontic, până aproape la limita Balcanilor Orientali.

După o tăcere de câțiva ani a izvoarelor istorice, problemele legate de situația de la gurile Dunării și din bazinul vest-pontic apar indirect în sursele diplomatice spre sfârșitul războiului *Chioggiei*, la începutul anului 1381. Știrile înregistrate de actele Caffei consemnează la 9 martie și 6 mai schimburi de scrisori între colonia din Crimeea, Lykostomo și Buda⁷⁶. Ele se referă probabil la derularea tratatelor de pace de la Turin (Torino), dar și la evoluția situației politico-militare din Pontul de Vest.

Pacea genovezo-venețiană de la Turin din august 1381, care-i interzicea Veneției orice activitate la Tana timp de doi ani de la ratificarea tratatului, a determinat diplomația Serenissimei la o serie de demersuri pentru identificarea unor noi debușee comerciale pe țărmul pontic și pentru reluarea comerțului care fusese întrerupt de război⁷⁷. Între acestea din urmă se numărau, cu siguranță, și porturile aflate sub stăpânirea lui Dobrotici, principalul aliat al Veneției în zonă. Foarte probabil, la aceste aspecte sau, cel puțin, la unele dintre ele se referă corespondența dintre autoritățile de la Lykostomo și cele de la Caffa din 6 octombrie 1381, pe problemele legate de interesele comunei ligure⁷⁸.

Pacea de la Turin, care punea capăt războiului *Chioggiei*, nu a adus însă liniștea și în cele două regiuni deosebit de bulversate de interesele antagoniste ale diferitelor puteri – Strâmtoarea și în Pontul. Răzvrătirea bailului venețian al Tenedosului, Zanachi Mudazzo (Muazzo) și refuzul său de a preda insula reprezentanților contelui Amedeo VI de Savoia, garantul tratatului de pace genovezo-venețian, au perpetuat starea de tensiune și conflictul în regiune, până în septembrie 1383⁷⁹. Unii specialiști au susținut implicarea lui Dobrotici în

⁷⁵ DIR, C, IV, p. 486, doc. 702, datat însă greșit la 24 iunie 1349: „*Ludovic [etc. poruncim] ca orice genovez sau ins care ar fi socotit genovez și care s-ar bucura de dreptul genovezilor să poată și să aibă voie de acum înainte să care și să pună să se care, fără nici o supărare în ce privește bunurile sau ființa [lui], toate lucrurile, mărfurile și bunurile de vânzare de orice fel, speță sau soiu ar fi ele, pe apa Dunării și pe uscat, venind de la Orșova spre Timișoara, până la Buda și de asemenea din țara noastră Dalmația, atât pe marea noastră cât și pe drumul Zarei, precum și [pe calea] spre Buda și de la amintita Budă spre Zara, fără plata vreunei vămi pentru negoț, sau [pentru folosirea] drumurilor [etc.], necuprinzându-se [însă] aici aurul și argintul*”.

⁷⁶ IORGA 1899, I, p. 12.

⁷⁷ Idem 1913-1914 (1914), p. 1064-1065, doc. VII, IX; THIRIET, *op. cit.*, p. 149, reg. 605, 607.

⁷⁸ Idem 1899, I, p. 13; Cf. ESKENASY, *op. cit.*, p. 2058.

⁷⁹ THIRIET, *op. cit.*, p. 150-161, reg. 610, 615-617, 620-623, 627, 629-632, 636, 640, 647, 649, 652, 657, 662.

răzmerița lui Zanachi Mudazzo, care ar fi beneficiat de concursul larg al despotului dobrogean⁸⁰. O asemenea politică promovată de Dobrotici ar fi însemnat să-l aducă însă, în mod obligatoriu, și în conflict cu Veneția. În condițiile în care despre o asemenea evoluție a relațiilor dobrogeano-venețiene, la sfârșitul războiului *Chioggiei* nu avem știre, considerăm că și în acest caz, în absența oricăror informații referitoare la acest aspect al raporturilor dobrogeano-venețiene, asemenea opinii nu devin certitudini irefutabile, ele continuând să rămână exclusiv la nivelul ipotezelor. În ceea ce ne privește excludem categoric o asemenea opțiune politică a despotului dobrogean. Un conflict simultan cu Veneția și Genova s-ar fi dovedit fatal pentru însăși existența statului său, fapt de care Dobrotici era absolut conștient spre a nu opta pentru o astfel de aventură politico-militară.

Dincolo de orice speculații, cu probabilitate mai mare sau mai mică de a fi confirmate, cert este faptul că la gurile Dunării și pe litoralul vest-pontic, conflictul genovezo-dobrogean continuă și după 1381, înregistrând chiar o nouă fază de escaladare. Asistăm acum la extinderea lui și în bazinul sud-estic al Mării Negre prin angajarea în conflict, alături de Dobrotici, și a Imperiului Grec de Trapezunt. La 7 martie 1382, un protocol al principalelor organisme de stat genoveze înregistrează „*împrejurările războinice între locurile [stabilimentele] comunei din numitele părți cu Dobrotici și Alexios*”⁸¹.

Escaladarea conflictului și reapariția riscului blocării sau chiar a cuceririi coloniei de la Lykostomo de către forțele lui Dobrotici au impus, ca și în deceniul precedent, intervenția Caffei și Perei în război. Din sumarele informații pe care le deținem, cunoaștem că în cursul anului 1383, colonia din Crimeea a trimis la Lykostomo și un transport de echipament militar ce conținea, între altele, și 60 de afete pentru arbalete⁸². Ca și în epoca anterioară, cheltuielile de război ale Caffei au fost deosebit de mari. Ele își găsesc reflectarea în situația financiară a coloniei. Spre exemplu, se pare că, efortul de război al Caffei a fost atât de mare încât a obligat autoritățile genoveze din Crimeea ca la 11 ianuarie 1382 să impună o taxă de 3% pe valoarea totală a schimburilor comerciale cu Lykostomo, pentru acoperirea cheltuielilor militare⁸³.

În imposibilitatea de a-l învinge pe Dobrotici sau de a ajunge la o înțelegere favorabilă cu acesta în urma misiunii nou-aleșilor Bartolomeo di Jacopo, consulul Caffei, și Lorenzo Gentile, podesta Perei, Genova a instituit o adevărată blocadă maritimă împotriva statului dobrogean, acțiune în care s-a remarcat Pera, îndeosebi⁸⁴. Ecurile acestor măsuri punitive se regăsesc în câteva documente venețiene, întrucât blocada impusă de peroți în jurul statului lui Dobrotici afecta grav interesele comerciale deținute de Serenissima republică în regiune. La 8 iunie 1383, informat de ambasadorul venețian la Constantinopol, Simone Dalmario, despre instituirea *deventum*-ului „*impus de către genovezii din Pera tuturor*

⁸⁰ IORGA 1913-1914 (1914), p. 1054-1055; IOSIPESCU, *op. cit.*, p. 137; MOISIL, *op. cit.*, p. 688.

⁸¹ BARKER 1979, 1-2, p. 55.

⁸² *Ibidem*, p. 58; BALARD 1978, p. 442; ESKENASY, *op. cit.*, p. 2058.

⁸³ BALARD, *Actes du XIVe CIÉB*, II, p. 25.

⁸⁴ IOSIPESCU, *op. cit.*, p. 139.

persoanelor și neamurilor care ar merge în părțile lui Dobrotici", Senatul venețian se adresa autorităților genoveze cerându-le să abolească imediat această măsură care „putea produce maxime inconveniente (neajunsuri) și prejudicii agenților noștri în părțile Tanei și Mării Negre și până în alte locuri navigabile”⁸⁵. Se pare însă că intervențiile autorităților venețiene la Genova nu au avut efect. Ca urmare, la 14 aprilie 1384, ambasadorul venețian la Genova, Giovanni Bon reclama din nou autorităților ligure menținerea de către peroți a *deventum*-ului și să solicite libertatea completă a comerțului cu teritoriile supuse lui Dobrotici⁸⁶. Concluzia ce se desprinde din această informație este aceea că războiul dobrogeano-genovez continua. Aceeași situație se menținea, fără îndoială, și la începutul anului următor, astfel că, intervențiile autorităților venețiene la Genova nu avuseseră nici un rezultat, iar interdicția impusă de genovezii din Levant tuturor vaselor, inclusiv celor ce aparțineau Serenissimei, de a naviga spre teritoriile lui Dobrotici era încă în vigoare. Ca urmare, la 15 februarie 1385, autoritățile venețiene reclamau din nou omoloagelor lor de la Genova faptul că „genovezii din părțile Levantului împiedică navigatorii, orășenii și credincioșii noștri să meargă în părțile Zagorei, supuse lui Dobrotici”⁸⁷. Insistențele autorităților venețiene pe lângă cele genoveze de a le fi asigurat liberul acces spre porturile pontice stăpânite de Dobrotici, chiar și după expirarea perioadei de interdicție privind activitățile comerciale la Tana, sunt dovada certă că ele depășesc interesele comerciale ale republicii. Ele sunt reflectarea clară a multiplelor legături politice stabilite între Veneția și Despotatul Dobrogean, care se ascund în spatele lor.

Spre mijlocul anului 1386 apar primele indicii care conduc la concluzia că războiul dobrogeano-genovez încetase. În iunie 1386 soseau la Caffa, izolată în urma ostilităților genovezo-mongole, primele ajutoare în grâne, provenite „din Zagora”, semn al reluării schimburilor comerciale în zona aflată până atunci sub incidența *deventum*-ului instituit de genovezi ca urmare a războiului cu Dobrotici⁸⁸. Acestea erau urmate, la 19 septembrie și 9 octombrie 1386, de alte transporturi cu provizii, achiziționate tot „din Zagora”, dar sosite în Crimeea prin intermediul Perei⁸⁹. Plecând de la aceste informații, unii specialiști au legat această ameliorare substanțială a raporturilor genovezo-dobrogene de moartea lui Dobrotici. La nivelul actual al cercetării și în absența unor informații suplimentare, care să le completeze pe cele de care dispunem în prezent, este dificil să punem în relație de determinare directă încetarea conflictului de dispariția lui Dobrotici, pe care manualul de protocol bizantin, *Ekthesis Nea*, ni-l arată a nu mai fi în viață în septembrie 1386⁹⁰.

O serie de informații sumare și indirecte de care dispunem ne permit constatarea că raporturile politice regionale de la Dunărea de Jos au cunoscut o evoluție tensionată și convulsivă prin anii 1385-1386. Cum s-au derulat ele nu cunoaștem, dar informațiile respective, așa sumare și indirecte cum sunt, ne

⁸⁵ IORGA 1913-1914 (1914), p. 1066-1067, doc. XIII; THIRIET, *op. cit.*, p. 159, reg. 633.

⁸⁶ THIRIET, *op. cit.*, p. 163, reg. 671.

⁸⁷ IORGA 1913-1914 (1914), p. 1068-1069, doc. XVII; THIRIET, *op. cit.*, p. 167, reg. 689.

⁸⁸ ESKENASY, *op. cit.*, p. 2061.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 2061 și nota 93.

⁹⁰ DARROUZÈS 1969, p. 56, paragraful 43; FHDR, IV, p. 314-315.

permit o reconstituire, chiar și numai aproximativă, a evenimentelor consumate ale căror protagoniști au fost Despotatul Dobrogean, Țara Românească, Despotatul Dristrei și Țaratul Bulgar de Târnovo, precum și formularea unor concluzii pertinente privind consecințele lor. Astfel, la o dată cuprinsă între 15 februarie 1385 și septembrie 1386, cel mai probabil după încetarea ostilităților cu genovezii, Dobrotici și noul domn al Țării Românești, Dan I (1383-1386) au declanșat ofensiva împotriva despotului Terter de la Dristra. În conflict s-a angajat de partea ultimului, mai vechiul dușman al Dobrogei și Țării Românești, țarul Bulgar de la Târnovo, Ivan Šišman, care-și avea propriile interese în zonă. Cum s-au derulat ostilitățile nu știm; cunoaștem însă consecințele lor. Domnul muntean Dan I restabilește autoritatea Țării Românești asupra teritoriului stăpânit de Terter la nord de Dunăre încă din 1377, dar în septembrie 1386 pieria în luptele cu Šišman, duse la sud de fluviu, foarte probabil pentru stăpânirea Dristrei⁹¹. Așa cum am văzut, în aceeași lună și Dobrotici este arătat și el ca dispărut dintre cei vii. Să se fi petrecut și moartea sa în aceleași împrejurări ca cea a lui Dan I? Un răspuns afirmativ la această întrebare este dificil de formulat. Această posibilitate nu trebuie însă cu totul exclusă. În ceea ce privește disputele pentru stăpânirea Dristrei, principalul câștigător a fost țarul de la Târnovo. Mai multe cronicile turcești din secolul al XV-lea, prezentând evenimentele consumate în anii 1387-1388 în nordul Peninsulei Balcanice, ca urmare a ofensivei otomane, arată Dristra ca fiind sub stăpânirea lui Šišman⁹². Aceste informații ne permit concluzia că în împrejurările arătate și-a încheiat domnia și despotul Terter⁹³, iar Despotatul Dristrei, întemeiat de el, și-a încetat existența.

Pacea dobrogeano-genoveză (1387). Încetarea ostilităților dobrogeano-genoveze a deschis calea reglementării raporturilor dintre cele două state și încheierii păcii între ele. Factorii care au concurat la încheierea păcii, atât interni, cât și externi, au fost multipli. Fără îndoială, epuizarea celor două părți într-un îndelungat conflict de uzură, în egală măsură păgubitor amândurora, va fi cântărit greu în luarea deciziei de încheiere a păcii. Se adăuga ostilitatea cadrului internațional, agravată de viguroasa ofensivă otomană în Peninsula Balcanică și în Pontul de Vest, care amenința, atât existența Despotatului Dobrogean, cât și pe cea a imperiului colonial ligur din zonă. Dacă moartea lui Dobrotici va fi influențat sau nu încheierea păcii genovezo-dobrogene rămâne, așa cum am mai arătat, o problemă la care nu putem răspunde cu certitudine, ci doar speculând în absența unor informații și argumente solide, într-un sens sau în altul. Cert este faptul că semnatarul păcii cu Genova a fost despotul Ivanco (1386-1388?), fiul și succesorul lui Dobrotici.

⁹¹ MOXA 1989, p. 210: „Pre acea vreme ucise și Șuşman, domnul Șcheilor, pre Dan voevod, domnul rumânesc”.

⁹² *Cronici turcești privind Țările Române*. Extrase, vol. I: *Sec. XV-mijlocul sec. XVII*, București, 1966, p. 111, 154.

⁹³ Cf. DIACONU 1978, p. 198, unde emite ipoteza că Terter, al cărui al doilea nume este posibil să fi fost Ioan, ar fi putut să fie una și aceeași persoană cu Ivanco, fiul și urmașul lui Dobrotici, situație în care, domnia lui la Dristra s-a încheiat odată cu dispariția tatălui său, căruia i-a succedat la tron, stabilindu-și reședința la Varna.

Tratatul de pace genovezo-dobrogean, încheiat la Pera în 27 mai 1387⁹⁴, care ni s-a păstrat, ne permite reconstituirea aproximativă a desfășurării evenimentelor care au precedat încheierea sa. Foarte probabil, tratativele de pace genovezo-dobrogene, desfășurate la Pera, au debutat în a doua jumătate a anului 1386. Cărei părți i-a revenit inițiativa deschiderii lor și cum s-au derulat acestea nu știm, dar cunoaștem faptul că ele erau încheiate în primele luni ale anului 1387. Deducem acest lucru din preambulul tratatului în care se specifică faptul că la 22 martie 1387, dogele Genovei, Antoniotto Adorni, semna împuternicirea delegațiilor comunei – Johannes (Ioan) de Mezano, podesta Perei, Gentiles de Grimaldis și Ianonu de Boscho – desemnați să semneze tratatul de pace. La rândul său, despotul Ivanco semna la 13 mai o împuternicire similară pentru delegații săi, boierii Costea și Jolpan⁹⁵.

Analizat în ansamblul său, tratatul genovezo-dobrogean ni se relevă ca rezultat al unei păci de compromis, încheiate între cele două părți la finalul unui conflict nedecis. Totodată, din prevederile sale, din modul său de redactare deducem faptul că el este, în primul rând, emanația diplomației genoveze. Tratatul conține clauze de natură politică, juridică, unele religioase, dar mai ales comerciale, relevând încă o dată principalele interese care au opus cele două state⁹⁶. Absența clauzelor de natură teritorială din cuprinsul său ne permite concluzia că, din acest punct de vedere, fie nici una dintre părți nu a reușit achiziții teritoriale în detrimentul celeilalte, fie era conservat tacit *status-quo*-ul rezultat la sfârșitul conflictului.

Deosebit de importante sunt clauzele de natură economică (comercială) ale tratatului genovezo-dobrogean, avantajos categoric Genovei. Acesta reprezintă o oglindă fidelă a politicii comerciale de tip capitalist a comunei ligure. Din acest punct de vedere, tratatul reprezintă chintesența politicii comerciale genoveze în Marea Neagră. Prin toate prevederile sale cu caracter comercial, Genova a căutat să-și asigure, atât preponderența pe piața dobrogeană, atâta vreme ostilă negustorilor săi, cât și monopolul comerțului în regiune. Cu spiritul comercial care îi caracteriza în orice demersuri, inclusiv în cele diplomatice, dar și bazați pe o experiență politică deosebită, reprezentanții Genovei la tratative au introdus în tratat clauze referitoare la orice situație posibilă, ce ar fi putut surveni în relațiile bilaterale, care le-ar fi putut prejudicia, în vreun fel sau altul, interesele⁹⁷.

Dincolo de unele dintre prevederile sale dezavantajoase pentru statul dobrogean, îndeosebi cele de natură comercială, tratatul de pace genovezo-dobrogean rămâne un act juridic internațional deosebit de important: el relevă clar faptul că acestea erau două entități politice situate pe poziții de deplină egalitate. Încheiat în urma unui conflict armat, prelungit pe durata a aproape trei decenii, în cursul căruia, în ciuda resurselor superioare de care dispunea, Genova nu a reușit să se impună în fața Despotatului Dobrogean, tratatul consacra, în ultimă instanță, în plan politic, calitatea de principală putere din Pontul de Vest pe care comuna ligure i-o recunoștea acestuia.

⁹⁴ DIR, B, p. 34-40, 296-301, doc. 24.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 34, 296.

⁹⁶ *Ibidem*, p. 34-39, 296-300.

⁹⁷ *Ibidem*.

Considerații finale. La mijlocul secolului al XIV-lea, în jumătatea meridională a spațiului danubiano-pontic s-a constituit Despotatul Dobrogean, cu centrul la Caliacra, cea de-a treia organizare politică de sine stătătoare din spațiul românesc. În etapa de început a existenței sale, statul dobrogean era încă nedesăvârșit din punct de vedere teritorial. În afara hotarelor sale rămâneau importante teritorii, precum cele din sud-vestul spațiului danubiano-pontic, cu Dristra (Siliștra), aflate sub stăpânire bulgară, sau jumătatea nordică a aceleiași regiuni, inclusiv zona gurilor Dunării, controlată de genezezi, care dețineau poziții importante la Vicina, Chilia și Lykostomo, centre incluse organic în cadrul imperiului colonial ligur din Pont. Importanța economică, geopolitică și strategică a acestor regiuni nu a scăpat însă autorităților politice dobrogene. În aceste condiții, întemeietorul statului dobrogean, despotul Dobrotici va declanșa, începând de la mijlocul secolului al XIV-lea, acțiunea politico-militară de integrare în hotarele statului său a teritoriilor din sud-vestul și din nordul istmului danubiano-pontic. Concomitent, Dobrotici și-a angajat statul și într-o politică pontică de mare anvergură, angrenându-se în disputele pentru hegemonie din zonă, la concurență cu thalassokrațiile italiene, Genova și Veneția, și cu Imperiul Bizantin.

Cele două componente ale politicii sale – acțiunea de unificare a tuturor regiunilor danubiano-pontice cu statul său și angrenarea în lupta pentru hegemonie în bazinul pontic – au dus la angajarea Despotatului Dobrogean într-o puternică dispută cu Genova, puterea dominantă din Pont și stăpâna gurilor Dunării. Ciocnirea intereselor antagonice ale acelor două părți va degenera, în final, într-un violent conflict armat între ele, ce va constitui componenta fundamentală a relațiilor dobrogeano-genoveze din a doua jumătate a secolului al XIV-lea. Conflictul dobrogeano-genovez, declanșat în a doua jumătate a anului 1360, a înregistrat maxima sa intensitate în perioada c.1370-1385/1386. El s-a prelungit, cu unele perioade de acalmie, până în preajma morții lui Dobrotici (1385/1386). Raporturile dobrogeano-genoveze au fost regelementate definitiv prin tratatul de la Pera din 27 mai 1387, încheiat de despotul Ivanco, fiul și urmașul lui Dobrotici, cu Genova și coloniile sale.

BIBLIOGRAFIE

ALEXANDRESCU-DRESCA BULGARU 1973-1975 – M.M. Alexandrescu-Dresca Bulgaru, *Formarea Despotatului lui Dobrotici*, Peuce 4 (1973-1975), p. 233-247.

ALEXANDRESCU-DRESCA BULGARU 1975 – M.M. Alexandrescu-Dresca Bulgaru, *La seigneurie de Dobrotici. Fief de Byzance*, Actes du XIVe CIEB, II (1975), p. 13-20.

BALARD 1978 – M. Balard, *La Romanie génoise (XIIe-début du XVe siècle)*, Roma, 1978.

BALARD 1980(a) – M. Balard, *Gênes et l' outre-mer, tome II: Actes de Kilia du notaire Antonio di Ponzò. 1360*, Paris-La Haye-New York, 1980.

BALARD 1980(b) – M. Balard, *Un document génois sur la langue roumaine en 1360*, RÉSEE, 18 (1980), 2, p. 233-238.

BARKER 1979 – J.W. Barker, *Miscellaneous Genoese Documents on the Levantine World of the Late Fourteenth and Early Fifteenth Centuries*, EtByz. 6 (1979), 1-2, p. 49-82.

BRĂTIANU 1925 – Gh. I. Brătianu, *L'expédition de Louis I-er de Hongrie contre le prince de Valachie Radu I-er Basarab en 1377*, RHSÉE, 2 (1925), 4-6, p. 73-82.

BRĂȚIANU 1965 – Gh. I. Brătianu, *Demetrius princeps Tartarorum (Ca. 1360-1380)*, REB, 9-10 (1965), p. 39-46.

BRĂȚIANU 1999 – Gh. I. Brătianu, *Marea Neagră de la origini până la cucerirea otomană*, Iași, 1999.

CANTACUZENI 1830-1832 – Ioannis Cantacuzeni eximperatoris, *Historiarum libri IV*, cura L. Schopeni, vol. II-III, Bonnae, MDCCCXXX-MDCCCXXXII, vol. II, p. 584-585; vol. III p. 62-63 (traducere în FHDR, III, p. 490-495).

Călători străini, I, 1968 – *Călători străini despre Țările Române*, vol. I, ed. M. Holban, București, 1968.

CIOBANU 1970 – Șt. R. Ciobanu, *Aspecte ale civilizației portuare din Dobrogea la sfârșitul secolului al XIII-lea și în secolul al XIV-lea*, Pontica 3 (1970), p. 297-325.

CONSTANTINESCU 1979 – N. Constantinescu, *Vladislav I 1364-1377*, București, 1979.

Cronici turcești I 1966 – Cronici turcești privind Țările Române. Extrase, vol. I: Sec. XV-mijlocul XVII, (ed. M. Guboglu și M. Mehmet), București, 1966.

DARROUZÈS 1969 – J. Darrouzès, *Ekthesis Néa. Manuel des Pittakia du XIVe siècle*, REB 27 (1969), p. 5-127.

DIACONU 1978 – P. Diaconu, *O formațiune statală la Dunărea de Jos la sfârșitul secolului al XIV-lea necunoscută până în prezent*, SCIVA 29 (1978), 2, p. 185-201.

DIACONU 1980 – P. Diaconu, *Contribuții la cunoașterea monedelor lui Ioan Terter, despotul Țării Dristrei*, CN 3 (1980), p. 73-76.

ESKENASY 1981 – V. Eskenasy, *Din istoria litoralului vest-pontic: Dobrotici și relațiile sale cu Genova*, RdI 34 (1981), 1, p. 2047-2063.

GHIĂȚĂ 1981 – A. Gheață, *Aspecte ale organizării politice în Dobrogea medievală (secolele XIII-XV)*, RdI 34 (1981), 10, p. 1863-1897.

GILL 1977 – J. Gill, *John V Palaeologus at the court of Louis I of Hungary (1366)*, Byzantinoslavica 38 (1977), 1, p. 31-38.

GJUZELEV 1972-1973 (1973) – V. Gjuzelev, *Chronicon Messembriae*, GSU.IFF, 64, 1972-1973 (1975), p. 65-66.

GREGORAE 1830 – Nicephori Gregorae, *Byzantina historia*, cura L. Schopeni, vol. II, Bonnae MDCCCXXX (traducere în FHDR, III, p. 514-515).

HOLBAN 1956 – M. Holban, *Contribuții la studiul raporturilor dintre Țara Românească și Ungaria angevină (Rolul lui Benedict Himfi în legătură cu problema Vidinului)*, SMIM, 1 (1956), p. 7-56.

HOLBAN 1975 – M. Holban, *Autour du voyage de l'empereur Jean V à Bude (printemps 1366) et de ses répercussions sur le Banat*, Actes du XIVe CIEB, II (1975), p. 121-125.

HOLBAN 1980 – M. Holban, *Peut-il être question d'une seconde occupation roumaine de Vidin, par Radu Ier, suivant de près celle de Vladislav Ier (Vlaicou) de l'année 1369?*, RESEE, 18 (1980), 3, p. 443-457.

Hurmuzaki I/2 1890 – *Documente privitoare la istoria românilor culese de E. de Hurmuzaki*, vol. I, partea 2, București, 1890.

ILIESCU 1978 – O. Iliescu, *Contribuții numismatice la localizarea Chilieii bizantine*, SCIVA 29 (1978), 2, p. 203-213.

IORGA 1899(a) – N. Iorga, *Notes et extraits pour servir à l'histoire des Croisades au XVe siècle*, Bucarest, 1899.

IORGA 1899(b) – N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilieii și Cetății Albe*, București, 1899.

IORGA 1913-1914 (1914) – N. Iorga, *Veneția în Marea Neagră, I. Dobrotici*, AARMSI, s. II, t. XXXVI, 1913-1914 (1914), p. 1043-1070.

IOSIPESCU 1985 – S. Iosipescu, *Balica, Dobrotiță, Ioancu*, București, 1985.

IOSIPESCU, IOSIPESCU 2004 – R. Iosipescu, S. Iosipescu, *Ștefan cel Mare și Dobrogea de Nord în vremea marelui război cu Imperiul Otoman, Ștefan cel Mare și Sfânt. Atlet al credinței creștine*, Sf. Mănăstire Putna, 2004, p. 307-322.

KUZEV 1975 – A. Kuzev, *Zwei Notizen zur Historischen Geographie der Dobrudza*, Stud.Balc., 10 (1975), p. 124-136.

KYDONES 1975 – D. Kydones, FHDR, III, 1975, p. 524-525.

MIKLOSICH, MÜLLER 1860 – Fr. Miklosich, J. Müller, *Acta Patriarchatus Constantinopolitani*, vol. I, Vindobonae, 1860.

MOISIL 1906 – C. Moisil, *Despotatul lui Dobrotici*, Conv.Lit., 40 (1906), 6-8, p. 680-692.

MOXA 1989 – M. Moxa, *Cronica universală*, ed. G. Mihăilă, București, 1989.

MĂRCULEȚ 2002-2003 – V. Mărculeț, *The international context of the transformation of Wallachia and Moldavia into pontic States (1358-1392)*, SIB 26-27 (2002-2003), p. 31-54.

MĂRCULEȚ 2004 – V. Mărculeț, *Țările Române, Genova și Veneția în secolele XIV-XV. Legături politice și comerciale*, Mediaș, 2004.

PALL 1971 – Fr. Pall, *Encore une fois sur le voyage diplomatique de Jean V Paléologue en 1365/66*, RÉSEE 9 (1971), 2, p. 535-540.

PAPACOSTEA 1978 – Ș. Papacostea, *De Vicina à Kilia. Byzantins et Génois aux bouches du Danube au XIVe siècle*, RÉSEE, 16 (1978), 1, p. 65-79.

PAPACOSTEA 1999 – Ș. Papacostea, *Geneza statului în Evul Mediu românesc*, București, 1999.

RAITERI 1973 – S. Raiteri, *Atti rogati a Licostomo da Domenico da Carignano (1373) e Oberto Grassi da Voltri (1383-1384)*, Giovanna Balbi, Silvana Raiteri, *Notai genovesi in Oltremare. Atti rogati a Caffa e a Licostomo (sec. XIV)*, Genova, 1973.

SAINT-PIERRE 1900 – F. Bollati di Saint Pierre, *Illustrazioni della spedizione in Oriente de Amedeo VI (Il Conte Verde)*, Torino, MCM.

SCHREINER 1967 – P. Schreiner, *Studien zu den BPAXEA XPONIKA*, *Miscellanea Byzantina*, 6, München, 1967.

THIRIET 1958 – Fr. Thiriet, *Régestes des délibérations du Sénat de Venise concernant la Roumanie*, tome I: 1329-1399, Paris-La Haye, 1958.

ȘTEFĂNESCU 1967 – Șt. Ștefănescu, *Despotatul Dobrogean de la Dobrotici la Mircea cel Bătrân*, MI 1 (1967), 9, p. 46-53.

ȘTEFĂNESCU 1971 – Șt. Ștefănescu, *Formarea statului feudal Dobrogea*, I. Barnea, Șt. Ștefănescu, *Din istoria Dobrogei*, vol. III: *Bizantini, români și bulgari la Dunărea de Jos*, București, 1971, p. 346-361.

**THE DOBRUDJAN-GENOESE CONFLICT (1360/1387) –
A COMPONENT PART OF THE BATTLE FOR THE SUPREMACY
IN THE WESTERN-PONTIC AREA
IN THE SECOND HALF THE 14th CENTURY**

Abstract

By the middle of the 14th century in the territory between the Danube and the Black Sea the Dobrudjan Despotate was set up, as an independent state. His founder, Dobrotici despot (1348-1385/1386) turned the Dobrudjan state into the arbitrator of the political scene in the Oriental Balkans, also involving it into an ample Pontic politics in competition with the Italian sea republics, Genoa and Venice and with the Byzantine Empire. The dispute over the control of the Danubian mouths and for the commercial outlets from here involved the Dobrudjan state into a long and exhausting conflict with Genoa. An organic component part of the international frame from the Mediteranean-Pontic area, the Dobrudjan-Genoese conflict burst out in the second half of the year 1360 and it will prolong, with some short interruptions until after Dobrotici's death in 1387. The conflict will reach its climax during 1370-1385/1386. The Dobrudjan-Genoese relationship will be settled in the Treaty from Pera in 1387, signed by Ivanco despot, Dobrotici's son and successor, with Genoa and its colonies.